

Ціна 75 центів

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ МІСЯЧНИК

РІК ХХІІІ

ЛИСТОПАД — 1972 — NOVEMBER

Ч. 274

diasporiana.org.ua

НОВІ ДНІ

NOWI DNI

УНИВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ МІСЯЧНИК

Основник, видавець і редактор 1950 - 1969
П. К. Волиняк

Видає видавництво "Нові Дні"

В. В. Павлюк — адміністратор

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ:

Д. В. Кислиця (головний редактор)
М. Г. Дальний (відповідальний секретар)
І. Д. Пишкано, Р. Рахманний, П. І. Маляр

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ (на рік):

Канада і США — 6.50 доларів
Австралія — 4.50 австралійських доларів
Франція — 25 франків
Англія — 1.75 фунта
Всі інші країни Європи, Венесуеля — 5.00 дол.
Решта країн Південної Америки — 4.00 дол.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:
A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England.

В Австралії:
S. Krywolap, Box 1586 M, G.P.O. Adelaide,
S. 5001, Australia.

На Чікаго і околиці:
Mr. D. Sawertailo,
1745 Junior Terr., Des Plaines, Ill. 60016, USA

На Філадельфію і околиці:
Mr. S. Jewsevskyj,
4915 N. Marvine St., Philadelphia, Pa. 19141, USA

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

N O W I D N I
28 Northcliffe Blvd.
TORONTO 4, ONT., CANADA

Second Class Mail Registration Number 1668

На першій сторінці обкладинки — Григорій
Савич Сковорода.

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Iw. Кмета-Ічнянський, Марко Царинник — Вірші	1
Дмитро Чуб — Григорій Сковорода та його філософські погляди	2
Іван Бережний — Гарна країна, симпатичний нарід	9
А. Юріняк — Нотатки сучасника	10
Василь Витвицький — На музично-мовному пограниччі	12
K. Туркало — Приємна новина	15
Володимир Несторович — "Українці" ...читайте "власівці"	16
Ростислав Василенко — Канадські школи сьогодні	20
Д. Кислиця — Потрібна і цікава учительська конференція	22
В. Чапленко — Про моого брата Івана	25
Д. Сіяк — Найновіші видання	26
Ісаак Пишкано — Свято троянд і квітів	30

НА РОЗБУДОВУ ЖУРНАЛУ ЖЕРТВУВАЛИ:

M. Білоус, Гамільтон, Канада	\$13.50
М. Леванісів, Ріджфільд, США	11.00
А. Лазарович, Оттава, Канада	10.00
Є. Розгін, Детройт, США	10.00
П. Діловський, Рочестер, США	7.00
В. Крассовський, Глендейл, США	7.00
А. Ш., Н. Дж., США	6.00
Н. Мак, Рексдейл, Канада	5.50
В. Литвинець, Садбури, Канада	5.50
Г. Грищенко, В. Лос Анджелес, США	5.50
В. Конопуд, Вестон, Канада	5.00
А. Пашківська, Бейоні, США	5.00
В. Логин, Гамільтон, Канада	5.00
Н. Барабаш, Вілловдейл, Канада	4.00
І. Олексюк, Торонто, Канада	4.00
В. Котенко, Чікаго, США	3.50
М. Кайко, Дедгем, США	3.50
Т. Чубенко, Лорис Стейшен, США	3.50
І. Осійчук, Мортон Гров, США	3.50
Д. Садівничий, Клівланд, США	3.50
Д. Броадгед, Гамільтон, Канада	3.50
А. Філіпович, Міннеаполіс, США	3.00
К. Масенко, Міллвокі, США	2.50
Г. Прихідко, Тандер Бей, Канада	2.00
В. Бражник, Чікаго, США	2.00
П. Сіренко, Лашін, Канада	1.50
Збірка на срібному весіллі у панства Духнаїв, Торонто	20.00
Добровільні датки на вечорі "Нових днів" у Гамільтоні	15.00

Нових передплатників приєднали:

Д. Завертайло, США	1
М. Микитенко, США	1
В. Вовк, США	1
I. Пишкано, Канада	1

Всім щиро дякуємо за допомогу.

Редакція не відповідає за зміст платних оголошень.

Статті з поданими іменами авторів не конче відбивають позицію редакції.

Iv. КМЕТА-ІЧНЯНСЬКИЙ

ТОДІ, ЯК ПАМ'ЯТНИК ГОВОРТЬ...

Як вересень всміхався в Вашингтоні,
І легіт любо з листям жартував, —
Ми Кобзареву ліру многотонну
Згадали: полум'яні меч-слова.
Стойть поет. Він — молодість невтомна,
Мов каже: "Заповіт мій там... І вам,
За морем". На сторожі стало Слово,
Ми "чуєм — чуєм" здаля твою мову!

II

Забуті сивими роками
І кінь, і вершник — мов живі...
Ось перескочить вершник камінь,
Стрілою — в ніч! У рукаві

До тіла тулиться "Послання", —
Нехай зрадіє Президент!
Минулося... В труні палання,
Забув героя гордий день.

Вітри слова — таблицю рвали,
Дощі вмивали ті слова.
Знов курява на ймення впала...
Але герой — з коня не впав!

1972

ІЗ ЦИКЛЮ "ОКТАВИ"

VI

ЧУДО

На віттар-серця рану покладу я:
"Загойся, рано... Чудом ізцілісь,
Тебе відчув, як день, ще молодую,
На цвінтар матір вирядив колись" ...
Хлоп'ятко біль кольнув: чого бідую?
Журився день осінній... Храм моливсь.
Та, може, з дугом-сонцем, вставши рано,
В душі я вчую спів: нема більш рані!

Вересень, 1971

VII

КЛЮЧ

Про рані в душах, хресні-преболючі,
Не змовчу, ні! Надії, мов дівки —
Співаночки, марніють... Серце мучить
Отой — безздрав'я кий. Над нею кий,
Та й де він, чарівний, до брами ключ.
Аби порозмикати неволь замки?
Невже зоря її: зідхать — благати, —
Ще й досі жде з Сибіру сина мати...

Листопад, 1971

"НОВІ ДНІ", листопад 1972

VIII

НА СПОГАД...

Там... Руку маті ніжно укусила, —
Всміхнулась матір, обняла дочка.
"Прощай, дитино! В'яне моя сила,
Твоя ж — за море путь хай не ляка.
Благословенна будь, моя красива!
Зоря твоя, голубонько, така..."
Та й цілувались. Обіймали руки,
Мов квіт' упала на розлуку — муку.

IX

"Розлука, ой, розлука... Серце плаче",
На рушничку так вишила сестра.
Кришталики лягли на нім гарячі,
Як брата кликав канадійський край.
Либонь, розлука має дивну вдачу:
То журить і зідха... То в світливі храм
Надії кличе та й мости будує.
З розлукою — не завжди мав біду я...

Грудень, 1971

Марко ЦАРИННИК

БОСІ В ГОЛОВІ

ЧОРНІШІ ЧОРНОЇ ЗЕМЛІ

ми човнуємо уденъ
через пороги
цієї холодної річки
вночі ми ринемо в пороги сну

мої зуби тонуть
у тіні твоїх плечей
мої пальці тонуть
у тіні твоїх стегон

мені сниться ти кажеш
я хочу любити
я ніколи не могла любити
мені сниться я кажу
я увесь розкладений
у тілі твоєї жертви

твої плечі виринають
з тіні твоїх зубів
твої стегна виринають
з тіні моїх зубів
і я бачу як ти летиш
уранці вгору

Найкращим різдвяним подарунком —
"Нові Дні" для Ваших близкіх!

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА ТА ЙОГО ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ (1722-1972)

Серед видатних діячів нашого минулого поет і філософ Григорій Сковорода заслужено вважається одною з найвидатніших постатей. Багато його праць мають поетичні, філософські й педагогічні чи виховні вартості, не застарілі ще й тепер. Сковорода був тим великим просвітителем у 18-му сторіччі, який після зруйнування Запорізької Січі будив приспану думку, пропагував ідеї нових взаємин між людьми, готував ґрунт для відродження нації.

Його слава й популярність під кінець життя Сковороди були такі великі, що його, філософа у сірій світі та в смушевій шапці, люди називали "мандрівною академією", а багато земляків уважали Сковороду цілим університетом.

Недарма з величезним впливом Сковороди пов'язують і відкриття першого університету в Україні, якраз у Харкові, де Сковорода працюгав у колегіумі, мандрював по Харківщині, ширив свої погляди серед людей. Тим то коли на Україні в ті часи треба було знайти ідейну й чесну людину, то її шукали поміж учнями й послідовниками Сковороди, яких звали сковородинцями. Коли 1802-го року проголосили збір коштів на будову університету в Харкові, то найбільшими жертводавцями були учні та послідовники Сковороди, в наслідок чого за короткий час зібрано 400 тисяч карбованців, а за три роки, тобто 1805 року, університет уже був відкритий.

Народився Григорій Савич Сковорода 22-го листопада, або 3-го грудня за новим стилем, 1722-го року в козачому селі Чорнухи, Лохвицького повіту на Полтавщині, в родині козака. Шістнадцятирічним хлопцем 1738-го року мандрює він з торбинкою в руках до Києво-Могилянської Академії вчитися. Київська Академія тоді була найвищим учбовим зкладом, на зразок університету, у всій тодішній Російській імперії. Вона не була тоді суто духовною. Діти духовенства становили в ній тільки третину студентства. Київська Академія в ті часи обслуговувала не тільки Україну: сюди приїздили студіювати з Сербії, Румунії, Болгарії, Греції, Близького Сходу та з Росії. Наша Академія славилась тоді й тим, що вона була відкрита ще 1652 року, коли в Росії не було ще подібного закладу, а її основоположником був славний Петро Могила. Пізніше ректорами й викладачами Академії були відомі діячі: поет Теофан Прокопович та український письменник, автор драми "Воскресіння мертвих", Григорій Кониський, якого й Сковорода з пошаною згадує як свого вчителя.

В Академії тоді викладали на окремих факультетах граматику, синтаксу, піттику, риторику, філософію, слов'яноруську мову, тобто тодішню українську, церковнослов'янську, польську, латинську, грецьку, старожидівську, німецьку і

французьку мови, історію, географію, математику, астрономію, катехизис, співи, фізику й метафізику, етику, а на окремому богословському відділі для тих, хто готувався стати служителем культу, і богословські науки. У той же час книгохріння Академії була однією з кращих: тут зібрано за 150 років безліч видань різними мовами. На жаль, під час пожежі 1780-го року вона загинула. При Академії була бурса (гуртожиток) для бідних, був і свій театр, де артистами були спудеї Академії, а авторами драматичних творів, які там ставили, були професори піттики: Теофан Прокопович, Григорій Кониський, Довгалевський та інші. Самий хор складався з 300 осіб, а оркестра мала 100 осіб. Вихованцями, а потім і викладачами Академії були відомі композитори — Березовський, Бортнянський, Ведель...

Тому й не дивно, що Сковорода здобув тут добре знання й освіту.

Сковорода мав добрий голос, ще дома, в Чорнухах, співав у хорі, читав у церкві "Апостола" і мав нахил до музики, а головне мав велике бажання до науки. Тож, прибувши до Києва, Сковорода починає свої студії в Києво-Могилянській Академії, з великим успіхом. Але 1741 року до Києва приїздить цариця Єлизавета і набирає для дворського хору добрих співаків. У те число потрапляє і Григорій Сковорода. Живучи в Петербурзі і співаючи у придворному хорі, він дістає, як платню, 25 карбованців та 5 відер горілки на рік. Життя та обставини при царському дворі не сподобалися Сковороді, і він шукає нагоди повернутися на Україну. Така нагода трапилася 1743 року, коли цариця знову прибула до Києва. На цей раз він не забажав їхати до Петербургу, а лишився в Києві і продовжував навчання в Академії, діставши від цариці звання "придворного уставника".

По закінченні Академії, 1750-го року, Сковороді трапляється нагода побувати закордоном. Знаючи кілька мов, зокрема латинську, німецьку, жидівську, він їде як член почету генерал-майора Вишневського закордон. Він побував у Польщі, Угорщині, Австрії, Чехо-Словаччині, а дехто твердить, що і в Італії та Німеччині. Там він зустрічається і знайомиться з ученими, з працями філософів і духом Заходу. Зокрема познайомився з творчістю французького філософа Жан-Жака Руссо.

У 1753-му році Сковорода повертається на Україну й пише теорію піттики, що звалась тоді "Міркування про поезію і вказівки про її мистецтво". Він навіть викладає деякий час цю "теорію піттики" в Переяславському колегіумі. Проте єпископові Іванові Козловичу не подобались модерні погляди Сковороди у викладанні цього предмету, і його звільняють з праці. Кульміна-

ційною точкою було те, що наш філософ не хотів поступитися перед вимогами єпископа, відповівши йому: "Одно діло пастирський жезл, а інше — сопілка пастуха".

Позбавлений праці, Сковорода мандрує по Україні. Він не цікавиться багатством, працею для прожитку. Йому часто пропонують гроші, але він їх не бере, або, взявши, віддає бідним людям. Його освіта й обізнаність, його проникливість у принципи й закони життя, його чесність і принциповість створюють йому щоразу більшу популярність і викликають увагу в усіх колах народу. Його запрошують не тільки прості люди, а й видатні особи: голови міст, пани, духівництво. Та Сковорода часто бачить у них людей, що не служать прикладом у житті, чесністю, а ведуть розпутне або сните життя, дбаючи лише про власні інтереси. Такою в значній мірі була і церква, коли потрапила під російську зверхність. Церква наша поволі русифікувалась, перебираючи накинені московські традиції. Тимто коли Сковороді пропонували йти в ченці, він відповідав: "Хіба ви хочете, щоб я помножив кількість фарисеїв? Їхте сито, пийте солодко, вдягайтесь м'яко монашествуйте".

Ченці Києво-Печерської Лаври умовляли його вступити до монастиря: "Ти будеш стовпом церкви і окрасою обителі", — казали вони, а він відповідав: "Ах, преподобні! Я не хочу побільшувати собою стовпотворіння, досить і вас, стовпів неотесаних, у храмі Божім". Проте він був релігійною людиною, хоч не міг зносити тих змін, того фалшу, що принесла в Україну тодішня Москва.

Не маючи служби, Сковорода влаштовується поблизу Переяслава, в селі Коврай, вчити сина дворяніна Степана Тамари. Протягом шістьох років працює Сковорода в Тамари. Хлопець любив свого вчителя, але одного разу, відповідаючи на питання Сковороди, учень сказав якусь дурницю. На те від Сковороди почув паничник, що він "мислить, як свиняча голова". Слуги, почувши це, донесли панові, і Сковорода був звільнений.

Живучи деякий час у свого приятеля, переславського сотника, Сковороді трапилась нагода поїхати з В. Каліграфом до Московської Академії. Тут Сковорода відвідав Троїцько-Сергіївську Лавру, де зустрівся з намісником її, українцем, "многовченім" Кирилом, який пізніше став єпископом Чернігівським. Архимандрит Кирило, захопившись талановитістю Сковороди, про якого вже багато чув раніше, хотів лишити його в Лаврі, але Сковорода так любив свій край і не любив Московщини, що відмовився лишатись, і повернувся до Переяслава. Деякий час жив поблизу пана Тамари, який знову запросив Сковороду вчити сина і вже ставився значно краще, ніж раніше.

1759 року запрошують Сковороду на посаду викладача "пійтики" в Харківському колегіумі. Способом життя і поглядами наш філософ скоро привернув до себе увагу всього Харкова. Як

пише в своїх спогадах учень Сковороди і його біограф та послідовник Мих. Ковалинський, Григорій Савич спав лише чотири години, одягався пристойно, але просто, і в раз на день — лише зеленину, молочні страви та садовину, вставав рано і часто ходив за місто на чисте повітря, шукаючи самотності й спокою. Був чесним, балакучим (коли не був змушений говорити), добродушний, стриманий, неулесливий. Відвідував хворих, розважав сумних, ділився останнім з потребуючими.

Попрацювавши два роки в Харківському колегіумі, Сковорода лишає працю через конфлікт з ігуменом Гервасієм, який намовляв Сковороду прийняти чернечий стан. Почувши від Гервасія під час розмови прикрість, Сковорода наступного дня прийшов і сказав: "Прошу вашого високо-преподобія на путь мені благословення". І діставши його, пішов геть. Він жив в околицях Білгорода, зокрема в селі Стариця.

Згодом єпископ Іоасаф Миткевич знову запропонував Сковороду на працю в колегіумі. Григорій Савич погодився викладати синтаксу, а також еллінську мову, тобто грецьку. Тут, в колегіумі, Сковорода познайомився з молодою людиною, своїм слухачем, що там вчився. Це був Михайло Ковалинський, що став приятелем нашого філософа, послідовником і біографом...

У 1764-му році Ковалинський іхав до Києва, а Сковорода був йому за провідника, оповідаючи історію міста. За два місяці вони повернулися назад. Але 1770 року Сковорода знову відвідав Київ, жив три місяці в монастирі, де мав знайомих, і раптом помітив у собі, як він казав, "якийсь рух духу", і почав збиратися йти назад на Харківщину. Його затримували, намовляли лишитися ще в Києві, але це не допомогло. Пішовши тоді ж у Києві на Поділ, Сковорода спинився і відчув сморід трупів. Він зараз же повернувся до монастиря і того ж дня вирушив у дорогу. Ледве він дійшов до Охтирки, що забрало близько двох тижнів, як прийшла вістка, що в Києві почалась пошесте чуми і місто замкнено.

Такі відчуття, передбачення чи проникливість у майбутнє, що мав Сковорода, дивували всіх. Недарма про нього ходило багато легенд.

Сковорода завжди мав при собі торбину, в якій була біблія, пара чистої білизни, часом свитина і сопілка. У руках він мав цілок з вирізаною ручкою, що мала вигляд журавля.

Ковалинський, що знов Сковороду протягом 24-х років, згадує, що якось запросив до себе Сковороду харківський губернатор Євдоким Щербінин і, поговоривши з ним, сказав:

— Пане Сковорода, про що вчить Біблія?

— Про людське серце, — відповів філософ.— Куховарські книжки вчать, як задовольнити шлунок, мисливські книги вчать, як пес має давити звіра, модні — як одягатися. А Біблія вчить, як ущляхетнювати серце.

Іншим разом Щербінин запитав Сковороду:

— Чесний чоловіче! Чому не візьмеш собі якогось певного стану?

— Милостивий государю, — відповів Сковорода, — світ подібний до театру: щоб показати в театрі гру з успіхом і похвалою, беруть ролі за здібністю. Дійова особа в театрі не за знатність ролі, але за вдалу гру глядачами похваляється. Я довго міркував про це і після багатьох іспитів побачив, що не можу вдало представити в театрі світу цього ніякої особи, крім малого, безпечного, осамітеного; я цю ролю обрав, взяв і задоволений.

Губернатор глянув на нього і сказав:

— От розумний чоловік! Він просто щасливий. Менше на світі було б усяких дурниць і незадоволень, якби люди так мислили. Але, друже мій, — мовив далі губернатор, одвівши його вбік від людей, — може бути, що ти маєш здібності у чому другому, в стані для загалу кориснім, але твої звички, думки, упередження...

— Якби я відчувв сьогодні, — перебив його мову Сковорода, — що можу без страху рубати турків, то сьогодні прив'язав би я гусарську шаблю і, одягнувши ківер, пішов би служити у військо. Праця при вродженім нахилі є насолода. Пес береже череду день і ніч із вродженої любови до цього, і терзає вовка із вродженого нахилу, не зважаючи на те, що й сам зазнає небезпеки бути роздертим хижаками. Ні кінь, ні свиня не роблять цього, бо не мають природи до того.

У цій відповіді Сковороди також бачимо глибокий філософський зміст його мислення.

Під кінець свого життя, Сковорода відвідав свого улюблена учня М. Ковалинського, що жив під Орлом на хуторі Хотетово. Почувши про прибуття Сковороди, багато людей приходило, щоб побачити його або й познайомитися. Дехто приїздив навіть від околишніх місцевостей. Живучи й тут, Сковорода повчав свого учня й послідовника:

"Знаю, що многі розуми шукають рівноваги в нагородах і карах, покладаючи на свою вагу, міру і кількість вчинків людських і суд Божий, — казав великий учитель і філософ, підкреслюючи, що "Найбільша кара за зло — робити зло, як і найбільша нагорода за добро — робити добро. Любов доброчесноти подібна до світла вогню. Запали вогонь — зараз же світло осяє очі твої; возлюби, відчуї охоту до добродійства, — зараз же серце твое освітиться веселощами. Виконуй, приводь у діло добродійства любов, — і наповниш серце своє стуком блаженства. І яких благоговінних плодів можеш чекати від цього! А любов до пороків подібна до згаслого вогню. Згаси вогонь — зараз же темрява вкриє очі твої... світ перестає існувати для тебе своєю найліпшою, найвеличнішою частиною"...

Поживши в Ковалинського три тижні, Сковорода збирався в дорогу: почались бо холодні дощі, а це негативно впливало на його здоров'я. Це було в серпні 1794 року. Тоді ж наш мислитель відчув наближення смерті. Ковалинський пробував намовити свого вчителя лишитися ще в го-

стях, але Сковорода просив відпустити його в його улюблenu Україну.

Прощаючись із своїм приятелем, Григорій Савич сказав: "Може, більше не побачу тебе. Прости! Пам'ятай завжди у всіх пригодах своїх у житті те, про що ми часто говорили: світло і темрява, голова і хвіст, добро і зло, вічність і час. Дух мій визнав тебе найздібнішим сприйняти істину і любити її".

26-го серпня Сковорода виrushив через Курськ на Харківщину. У Курську зупинився на деякий час через дощі в тамтешнього архимандрита, благочестивого мужа Амвросія, а звідти поїхав до села Пан-Іванівки, що була за 40 кілометрів від Харкова. Тут він зупинився в свого приятеля дідича Ковалевського. Філософ почував себе втомленим і слабим і часто повторював: "Дух бадьорий, але тіло немічне", а також заповів, що коли він помре, щоб на його могилі був напис: "Світ мене ловив, але не впіймав".

Письменник і професор Харківського університету Ізмаїл Срезневський так згадує про останні дні і смерть нашого філософа:

... "Був прегарний день. До дідича з'їхалось багато сусідів повеселитись і погуляти. Мали на увазі також послухати Сковороду... За обідом Сковорода був надзвичайно веселий і балакучий, навіть жартував, оповідав про своє минуле, про свої мандрівки, досвід. Зачаровані його красномовністю, всі потім повставали від обіду. Сковорода щез... Він пішов у садок. Довго ходив він по перехресних стежках, зривав садовину і роздавав її хлопчикам, що працювали в садку. Надвечір сам господар пішов шукати Сковороду й застав його під гіллястою липою. Уже заходило сонце: останні його проміння пробивались крізь гущу листя. З лопатою в руці Сковорода копав яму — вузьку, довгу яму.

— Що це, друже Григорію, чим то ти зайнятий? — запитав господар, підійшовши до старого.

— Пора, друже, закінчти мандрівку! — відповів Сковорода, — і так усе волосся злетіло з бідної голови від мордування, пора заспокоїтися.

— І, брате, дурниця! Досить жартувати, ходімо!

— Іду! Але я прохатиму тебе попереду, мій добродію, хай тут буде моя остання могила, — і пішли в хату. Сковорода не довго в ній засидівся. Він пішов у свою кімнту, перемінив білизну, помолився Богу і, підложивши під голову свої писані праці й сіру світку, ліг, склавши руки навхрест. Сковорода не виходив. Другого дня до чаю теж, до обіду так само. Це здивувало господаря. Він насмілився увійти до Сковороди, щоб розбудити його; однаке Сковорода лежав уже холодний, закостенілий". Це було 9-го листопада, за новим стилем, 1794 року.

Поховали Сковороду у маєтку того ж його приятеля дідича Ковалевського в Пан-Іванівці, яку вже за наших часів перейменували на Сковородинівку. На надгробку, за бажанням Сковороди, написали: "Світ мене ловив, але не впіймав".

Це означало, що його не спокусили ні розкоші, ні багатства, ні добрі посади.

**

Протягом свого життя Сковорода написав 17 творів та зробив 7 перекладів з латинської та грецької мов. Збереглося також близько 100 листів, писаних до Сковороди, в тому ж кілька листів самого Сковороди, переважно до свого учня й послідовника Мих. Ковалинського.

Через те, що твори Сковороди були спрямовані проти кріпацтва, проти визиску і гноблення, проти фарисейства й фалшу, що часто панували в церкві, зокрема серед церковного проводу, насадженого, а часом і присланого з Росії, за те, що своїми творами кликав до волі, вони довгі роки не могли побачити світу, але ходили з рук до рук, їх переписували і вивчали. Лише після смерті Сковороди, у 1798-му році був надрукований уперше його твір "Наркісс", а в 1861-му році вийшли його вибрані твори. Перше наукове видання нашого філософа з'явилось заходами проф. Дмитра Багалія у 1894-му році, коли відзначали 100-річчя з дня смерті нашого мисливця. Але ж це видання не охопювало всіх творів Сковороди. Повніше видання вийшло у 1912-му році. Та найповніше видання в двох томах вийшло у 1961-му році в Києві, куди увійшли всі його трактати, діялоги, притчі, проповіді, філософські праці, переклади та листування. Твори Сковороди цінні для нас не тільки критикою тодішньої дійсності, — у своїх писаннях він виступає також як український патріот: Сковороду обурювало зневажливе ставлення панівних кляс до мови його народу. Він ненавидів і тих людей, що не шанували своєї мови, звичаїв, що зневажали мудрість свого народу.

Філософські твори Сковороди цінні і своюю літературною стороною. Це не сухі трактати, а живі розмови з безліччю порівнянь, метафор, алегорій, написані різними жанрами: тут і байки, і легенди, і вірші, і притчі, і діялоги, і казки.

Дослідники, аналізуючи твори Сковороди, перевіркують, що наш філософ випередив своїх сучасників на два століття, що він був духовим батьком, творцем українського відродження. Тому він не міг миритися з мертвеччиною, застосом, лицемірством, а через це він не міг нагріти собі місця: його раз-у-раз звільняли, ненавиділи і церковні ієрархи, і представники влади.

Уже в одній з перших своїх праць, що стала складовою частиною твору "Діялог, ім'я йому — потом зміїн", він пише: "Світ спить, простягнувшись, глибоким, непробудним сном, а наставники, що пасуть Воїна Божого, не тільки не пробу-

джують його, а ще й до сну заколисують: "Спине бісся, місце безпечне, чого лякатися". Справді, московська церква і уряд присипали все життя, вони не дбали про прогрес української нації, про ріст її культури, тому ж Сковорода ввесь час картає таких достойників, мандруючи по селах і містах і навчаючи людей і пробуджуючи до нового життя і самопізнання. У байці "Бруск і ніж" відбувається діялог; ніж розмовляє з бруском, яким гострять ножі:

— Звичайно, ти нас, брате, не любиш, що не хочеш вступати в наш стан і бути ножем.

А бруск відповідав: "Якщо б я гострти не годився, я не відрікся б піти за вашою радою і за вашим станом. А тепер тим самим вас люблю, що не хочу бути вами. І дійсно, ставши ножем, я ніколи один не переріжу, скільки всі ті ножі і мечі, що їх я усе моє життя перегострюю. А до того тепер дуже рідкі каміння до гострення".

Аналізуючи цю байку, професор В. Шаян підкреслює, що "Сковорода був тим рідким каменем до гострення. Він вигострював характер, розум і думку цілого покоління борців на те, щоб вигострені мечі їх ідей, творів і чину довершили цього величного чуда в історії, що звється Відродженням Нації. І далі проф. Шаян каже, що "Сковорода з'явився добрим і добре усвідомлював собі таку свою роль в історії. Не один раз, прямо чи посередньо, він про це заявляє у своїх творах... "Це, отже, Великий Учитель цілої нації, один із тих, що творять історію".

Будучи для свого часу енциклопедично освіченим, знаючи добре античну філософію, Сковорода сам був філософом, поетом і сатириком. Маючи свої погляди на життя, бачачи недосконалість людського життя і взаємин, він кликав до самопізнання, до служіння доброму, до шукання істини, до прогресу. Він казав: "Щоб бути щасливим, треба пізнати самого себе, працювати відповідно до своєї природи". Для щастя-долі треба заховати в серці радість і поширювати її служінням доброму. Такі думки висловлює і в вірші:

Проживи хоч триста літ,
Проживи хоч цілий світ,
Як серце в нутрі ридає.
Що тобі то помагає,

Філософські погляди Сковороди розсипані по багатьох афоризмах, ідіомах, байках. Він писав: "Без смаку харч, без очей зір, без керма корабель, без змісту мова, без природи діло, без Бога життя — однаково, що без розміру будувати, без покрою шити, без такту танцювати".

Сковорода каже, що кожна людина мусить займатися "срідною працею", тобто тим, до чого

ОСІННЯ ПОРА — ГАРЯЧА ПОРА ДЛЯ "НОВИХ ДНІВ".

Не баріться з відновленням передплати, приєднуйте нових передплатників, поспішіть із пресфондом!

вроджена, до чого має нахил, талан. Він казав: "Так багато богословів були б, може, кращими комісіонерами, багато вчених рознощиками, многі судді — орачами, військові начальники — пастухами, ченці — цілувальниками і т. д.".

Бачачи, як деякі служителі церкви далеко війшли від божеських принципів, він казав на їх адресу: "Риза, риза! Як немногих ти оприподобила! Як многих ти окаянствува!" З цього бачимо, що головною причиною всіх життєвих неладів, як вважає Сковорода, є те, що люди беруться не за своє діло. "Краще бути котом, ніж левом із ослячою природою" (Азбука світу). "Кожен є тим, чиє серце у нім. У кого свиняче серце, той свиня. У кого левине, той лев". А спробу зрівняти людей якимсь механічним принципом рівності Сковорода вважає безглуздям. "Дурні надаремне намагаються завести рівні рівність". На цю тему він пише в "Азбуці світу" так:

"Бог подібний до багатої фонтанни, що наповнює різні посудини по їх місткості. Над фонтанною напис: "Нерівна всім рівність!" Плються із різних рурок різні струмені в різні посудини, що стоять довкруги фонтанни. Менша посудина має менше, але рівна з більшою тим, що вона однаково повна" ... Але він зазначає тут же, що кожна людина має право на щастя і розвиток своїх сил і здібностей. Це Сковорода писав 200 років тому, випереджаючи своїм демократичним, людянім світоглядом багатьох пізніших теоретиків демократизму.

Як філософ, Сковорода не був послідовником він засвоїв у собі все краще, що існувало вже на Заході. Сковорода мав свої філософські погляди, що вийшли з народньої мудrosti. В його філософії ідеалізм перемішувався з матеріалізмом. З одного боку, він частково пантейст, обожнювач природи, де шукав відповіді на свої питання з філософії життя, а, з другого, він у своїх творах намагався дати відповідь на ряд пекучих питань своєї сучасності: яким повинно бути в світі справедливе суспільство, якою мусить бути справедливі людина і які мусять бути взаємини між людьми, заторкуючи тут сuto матеріалістичні питання. Тому більшість його творів були спрямовані на викриття людської кривиди, несправедливості, що їх творили кріпацькі обставини, нечуваний визиск людини людиною, жорстокість. Його думки і погляди іноді перегукуються і з думками західних філософів, просвітителів.

У своїх "Харківських байках", яких написав 30, у численних притчах, трактатах, статтях, проповідях, у формі монологів і діялогів Сковорода скрізь розкриває і плямує зло, плямує здирство, нечесність, жорстокість, підлабузництво, горючість, гонитву за багатством, закликаючи творити добро. Байки Сковороди короткі й повчальні, а одночасно афористичні, у них втілена жива дійсність, а мова близька до народньої. Це бачимо і в байках "Мурашка та свиня", "Бджола і шершень", "Жаби", "Сорока і орел", "Кріт і

лінкс", "Олениця і кабан", "Баба і ганчар" та інших.

Сьогодні такі байки і притчі виглядають, може, трохи наївними, але для тих даліх часів кріпаччини і безправ'я такі твори відіграли велику позитивну роль і були певним етапом у розвитку літератури різних жанрів. У цих творах зустрічаємо багато і прислів'їв: "Краще мені сухар з водою, аніж цукор з бідою"; "Хто труда не докладе, той до добра не прийде"; "Дурень шукає видного місця, а розумного і в кутку видно"; "Доброму чоловікові щодня свято"; "Добре братство краще за багатство".

Сковорода мав багато і власних афоризмів з філософським змістом: "Людина дивиться на лице, а Бог на серце"; "Не знайдеш дня без темряви і світла, а року без зими і літа"; "Всяка таємниця має свою тінь обвинувачення"; "Музика — великий лік у журбі"; "Краще в одного розумного бути в пошні, ніж у тисячі дурнів"; "Без зерна горіх ніщо, а без серця — людина".

В іншому місці Сковорода так критикував тогочасне суспільство:

"Всі люди думають тільки про блага земні. Купці дурять покупців, щоб здобути якнайбільше грошей. Поміщики скуповують маєтки і заводять закордонних коней. Службовці гнутуть перед начальством, щоб стати вище над іншими. Юристи гнуть закони на власну вигоду. Віршороби уле-щують вельмож віршами... А в мене одна дума не виходить з голови: Як би мені розумно жити і розумно з цього світу відійти? Страшна смерте з замахненою косою! Ти не милуєш нікого — ні царя, ні селяка: ти нищиш усіх, як нищить вогонь солому. Всі тремтять перед тобою, окрім тих, хто сумління має чисте, мов кришталь".

І справді, Сковорода мав чисте сумління, певно тому так спокійно відішов з цього світу.

Життя і творчість Сковороди лишили великий слід в розвитку української культури, літератури і філософської думки в Україні і поза нею. Його твори розповсюджувались у рукописах також далеко поза межами України. Вони потрапляли до Росії, до Приазовського краю, до Причорномор'я, Криму, Молдавії, Румунії, Чехії та Словаччини, Польщі. Знаємо, як і 10-річний Тарас Шевченко переписував окремі твори Сковороди. Псалми Сковороди співали в церквах, а його пісні співали сліпці, а такі, як "Всякому городу нрав і права" та "Ой ти, птичко жолтобоко" уже в 90-х роках 18-го століття, тобто ще за життя автора, стали народніми. Багато праць про Сковороду з'явилось і в інших країнах, зокрема серед слов'янських народів.

До того ж Сковорода один з перших на Україні та серед слов'янських народів і країн Західної Європи поставив питання про виховання вільної людини із щасливим життям. Проф. Володимир Шаян слушно підкреслює, що Григорій Сковорода не втікав від життя, як дехто сважає, навпаки "філософія Сковороди — це філософія героїчного активізму. У самого Сковороди існує напружена воля здійснити своє зав-

дання у світі. Він сам героїчний борець за нові права. духове пробудження народу". Недарма Сковорода часто говорив і писав про обов'язки військовика, яким він має бути. Сковорода писав: "Коли військову сотню веде той, кому треба сидіти в оркестрі, то це велике суспільне нещастя". Або: "Хто рожений воїном, тримайся бадьоро, озбройся і з природою швидко наєчишся. Обороняй хліборобство, купецтво від внутрішніх грабіжників і зовнішніх ворогів. Тут твоє щастя і твоя радість. Бережи знання, як око. Що солодше уродженому воякові, як воєнне діло?..."

Свою мову Сковорода вважає українською, що бачимо з 24-ї пісні "Саду божественних пісень", де він каже, що ця його пісня "перетолкова" з Горация "малоросійським діялектом". Справді, в його мові що далі, то більше зустрічаємо суто українських народніх слів. Ось в одному творі читаємо: "Зима прейде. Сонце ясно. Миру откри лице красно". Українські особливості бачимо в його мові і в фонетиці, морфології і фразеології. Наприклад, такі слова: "послухаймо, мати, простесенько, шибениця, Дніпро, Кременчук, вийшли, будьмо, розвиваймо. Або погляньмо на імена пісів у його байках: Жук, Кудлай, Хвіст, Чорногри文科. Про мову Сковороди писав свого часу наш науковець Осип Бодянський в листі до Шафарика 1842-го року: "Сковорода писав по-малоросійському, але досить несправно, мішаниною". Мовний прогрес ми бачимо пізніше у мові Котляревського, а Шевченко став тим вигостренім мечем, які в байці своїй гострив для майбутнього Григорія Сковороди.

Григорія Сковороду часто називали українським Ломоносовим. Та різниця між ними та, що Ломоносов, поперше, писав для вищих кіл, аристократії, а Сковорода для народу. До того ж Ломоносов був більше науковцем, а Сковорода — філософом.

Варто згадати й те, що до Сковороди література складалась з проповідів, житій святих, літописів, а Сковорода став перехідним містком до світської мистецької прози та поезії, а також він модернізував техніку віршування, внісши до силабічного віршування модерніші форми тонічного віршу з різними стопами і ритмом. Сковорода також володів різними літературними формами і жанрами, як сатири, байки, гуморески, пародії, бурлеск, а також перекладав з латинської та грецької мов.

Читуючи і знайомлячись з французькими просвітителями 18-го століття, як Жан Руссо (1712-1778), з філософією Ляйбніца (1646-1716), та ще давнішим голляндцем Спінозою (1632-1677), Сковорода дуже шанував таких своїх попередників, як Теофан Прокопович, Варлам Ляшевський, Георгій Кониський та інших. Сковороду часом критикували за його думки представники вищих кіл, але на те він спокійно відповідав, що бажає бути далі "череп'яною чорною сковородою, що випікає білі млинці".

Слава про нашого Сковороду дійшла і до цариці. Досі вона знала його як співака свого при-

Вийшов з друку збірник політичних доповідей та статей

ІВАНА БАГРЯНОГО

ТАК ТРИМАТИ

До збірника увійшло 18 статей. На видання цього збірника Іван Олексійович ГРЕБІННИК пожертвував 200 доларів.

Збірник має 152 стор. і коштує в Німеччині — 10 им; в Англії — 1,25 фунта; у США, Канаді, Австралії — 3,50 дол.; у Франції — 15 фр.; у Бельгії — 120 фр. В інших країнах — рівновартість німецьким маркам.

Замовлення слати безпосередньо на адресу в-ва "УВ" в Новому Ульмі, його уповноваженим або в-ву "Н.Д."

дворного хору в Петербурзі, а тепер почула про його розум, філософський талант і праці. Через свого відпоручника Патьомкіна вона запрошуvala Сковороду переселитися до Росії, але він, сидячи в цей час край дороги, де відпочивав біля овець, сказав післанцеві: "Скажіть цариці, що я не покину України — мені сопілка і вівця дорожчі царського вінця".

**

Така всебічна діяльність нашого філософа, його філософські праці викликали багато добрих відгуків з боку видатних діячів науки і літератури і породили низку наслідувачів і послідовників. Наші критики і літературознавці вважали і вважають Сковороду одним з визначних класиків, ставлячи його поруч Івана Котляревського, Квітки-Основ'яненка та інших. Більше того, в середині минулого століття постать Гр. Сковороди та його ідеї потрапляли на сторінки різних творів, зокрема — до роману письменника Наріжного та повісті Ізмаїла Срезневського. Останній пробував створити біографічний роман про Сковороду. А учень і послідовник Григорія Сковороди Михайло Ковалинський у день смерті нашого філософа написав цікаві спогади, які найкраще висвітлюють життя і погляди та діяльність Сковороди. Той же Ковалинський написав на надгробку Сковороди в Пан-Іванівці такі слова:

"Борець за істину. Духовий богочтець
І словом, і умом, і всім життям мудрець.
Любитель простоти і вільний від турбот,
Досяг верха наук, пізнавши дух природи,
Достойний приклад всім — Сковорода".

Харківський український культурний діяч В. Каразін, що найбільше дбав про відкриття університету в Харкові (1805 р.) і якому перед тим університетом пізніше поставлено пам'ятник, так сказав про Сковороду: "Ми під чубом і в україн-

ській світі мали свого Пітагора, Орігена і Лайбніца".

Великий російський письменник Лев Толстой дуже захопився життям і творчістю Сковороди. Він так сказав про нашого філософа: "Багато в його світогляді є дивовижно близького мені. Я недавно ще раз його прочитав. Мені хочеться писати про нього. І я це зроблю. Його біографія ще краща за його твори. Але які гарні й твори".

Письменник та історик Микола Костомаров, обороняючи Сковороду від російського рецензента В. Крестовського, писав: "Мало можна назвати таких народніх осіб, якою був Сковорода і яких би так пам'ятали і поважав народ"...

Професор Ерн дуже високо оцінює вагу і значення Сковороди: "Постать Сковороди, — зазначав він, — одна з найвизначніших на протязі всієї історії людської думки. Його життям може гордитися людство. Сковороду можна поставити поруч двох геройчних постатей філософів — Джордано Бруно і Сократом".

Великий інтерес до Сковороди виявляли й пізніші наші письменники. Перше наукове видання творів Сковороди у 1894-му році Іван Франко зустрів прихильною рецензією: "Григорій Сковорода, — писав він, — поява велими замітна в історії розвою українського народу, мабуть, чи не найпомітніша з усіх духових діячів наших 18-го віку" (1895). А в листі до академіка Кримського 1894-го року Франко писав: "Чи знаєте, що Сковородині "Харківські басні" десять разів глибші і краще розказані, ніж Саадієві". (Сааді — великий перський поет-класик). Взагалі Іван Франко вважав, що Сковорода був найбільшим поетом в староруській і українській літературі від "Слова о полку Ігоревім" до Котляревського та Шевченка.

Підсумовуючи сказане вище, можна з певністю сказати, що Григорій Сковорода, 250-річчя з дня народження якого ми тепер відзначаємо, був великою постаттю в нашій історії, в літературі, в розвитку демократичної думки. Сковорода був патріотом своєї країни, любив свій наїзд і як перший український філософ, що піднявся до рівня видатних мислителів своєї доби, внес і свою частку як в скарбницю української культури, так і в світову філософську думку. А тому він є гордістю нашого народу.

Сьогодні разом з усім культурним світом, який відзначає славне 250-річчя Григорія Сковороди, схиляємо і ми в пошані до нього свої голови.

Дмитро ЧУБ

Австралія, 1972*).

Надія ПРИХОДЬКО

Дивуюсь ранкові... В промінні,
Мов зачарована, стою.
Щодень, щоніч вбрання осіннє
Міняє барви у гаю.

А юний ліс шепоче казку,
Мрійливу казку весняну...
З озер холодних згонить рясну
І синь на дно кладе ясну.

Я в ліс заходжу, як в покої.
Привільно й тихо, як вві сні,
Кленові арки наді мною
Роняють зорі вогняні.

Блакитний клаптик небосхилу
Між віті берсти вплели.
А ми ж цей гай самі садили...
Цей храм земний самі звели.

ВСЯЧИНА

ТАЄМНИЦЯ ФОТОСИНТЕЗИ

Не одне покоління вчених прагне розкрити цю велику таємницю природи. Проте й досі ми не знаємося на всіх тонкощах механізму перетворення рослинами сонячної енергії.

На сучасному рівні дослідження в галузі фотосинтезу набули комплексного характеру: у них беруть участь представники різних наук, зокрема, на Україні над цією проблемою працюють учени кількох академічних інститутів. Аби скоординувати, спрямувати в єдине річище їх діяльність, президія АН УРСР затвердила проблемну раду з фотосинтезом на чолі з відомим українським ученим членом-кореспондентом АН УРСР А. С. Оканенком... Вчені працюватимуть над теоретичними основами екології і фізіології фотосинтезу, над вивченням структури і функції фотосинтетичного апарату тощо. Наступ на одну з найкардинальніших біологічних проблем вступив у завершальну фазу.

РИБА З ЛЕГЕНЯМИ

У невеликих річках Південної Америки, Африки і Австралії водяться риби, які мають легені. Влітку, коли річки пересихають, ці риби теж висихають. Та тільки-но починають іти дощі і річки виповнюються водою, тіло риб знову просочується воловою, і вони повертаються до життя.

Американські біологи з мозку цих засохлих риб вилучили поліпептид — речовину, що складається з більш як десяти амінокислот. З поліпептиду ви добули екстракт, який ввели щурам. Вже за кілька хвилин щури стали сонними, температура їх тіла понизилася на п'ять градусів, а споживання кисню зменшилося на 30 процентів. Багато днів по тому щури нічого не їли. Вчені надають знайденому поліпептидові великого біологічного і медичного значення.

*) Цю доповідь автор прочитав у Мельбурні й Аделаїді.

ГАРНА КРАЇНА, СИМПАТИЧНИЙ НАРІД

(Настроєвий нарис)

Колись ішо в школі на лекції географії я дещо вивчав про тропічні країни. І серед них чомусь найстрашнішими здавалися мені Венесуеля і Гвіяна. Тепер я не на лекції географії, а знаходжуся у центрі самої Гвіяні.

Сиджу оце я над річкою Кароні і ловлю рибу. Біля мене два робітники з рушницями напоготові: охороняють від водяної гадюки, найстрашнішого звіра цієї казкової річки. Славиться ця ріка на всю Венесуелу і Гвіяну, бо під її водою є величезні багатства — золото й діаманти, а в воді ловиться смачна риба морокото.

Отож, сиджу я над річкою і ловлю морокото. У повітрі духота. Над головою тисячі комарів усікого роду москітів, з-під землі — комашня, гусінь, скорпіони, а з води щохвилини може вихопитись страшна гадюка й затягти назавжди в підводні багатства.

...А... Я... ага! Потягнуло...

Поволі й ніжно величезний морокот бере на живку. Ще хвилина — і він буде в моїх руках.

Не зірветься... Тут досвідчений рибалка...

Сильний смик і... розпочалася боротьба. Та де ж тому морокоту! Кілька хвилин — і він уже лежить на березі з розрубаною головою. Чотирнадцять кілограмів ваги. А далі другий, третій...

Чудова риба, чудова ріка!

— Хуан, правда Венесуеля дуже багата й найкраща країна в світі — говорить один із робітників.

— Звичайно, маєш рацію, — відповідаю йому.

Хлопці гарні, працьовиті, симпатичні. Ніколи я їм не перечу, якщо річ іде про їхню країну. Оце і в цю хвилину серед духоти, тисяч комарів та іншої тропічної нечисті, з намощеними кокосовою олією обличчями й руками (основний засіб проти комарів) підтверджую, що дійсно їхня країна таки найкраща в світі. Вони радіють, а Хуан у них найкращий з усіх мусью (так називають усіх іноземців у Венесуелі). Та й справді, нічого поганого я не можу сказати про цю країну і її нарід.

Гарна країна, симпатичний нарід!

Та якось пригадалися мені інші часи, інші місця... Садиба моого батька, що одним кінцем впиралася у річку Псло. Саме в тому місці Псло робив крутий поворот із сходу на півден, Потім майже без затримки котив свої чисті води аж до самого Дніпра.

Так отож саме цей закрут і впирався в садибу моого батька. З одного боку закрута росла розкішна верба, яку посадив ще мій дід, а з другого яблуня-антонівка. А далі сад й сад.

Любив я дуже це місце. Місце ще моого прадіда, діда, батька. У цьому закруті водилася риба — лин, ляну, плітка, окунь, краснопірка, карась, а іноді й хижка щука, бувало, завітає навести порядок.

Любив, кажу, ловити рибу в цьому місці. Видеш було вночі, сядеш під яблунею, підстелеш під боки сіна, закинеш вудку й чекаєш. Навкруги рай. Коники сюрчать, пташки співають, жаби квакають, у річці плескіт риби, легенький вітерець колише вербу. А ясноокий з неба усміхається. Задоволений, що на землі така благодать. Ні комарів, ні гадюк, нічого нема. Тільки іноді із саду, з пасіки, залетить бджола, сповістить про своє існування й зникне. А... а... ага! Потягнуло. Поволі й ніжно м'ясистий лин бере на живку. Легкий смик і... розпочалася боротьба. За кілька секунд великий лин лежить на березі Псла у всій своїй величині. А далі другий, третій — лин, лящ, карась. Працює вудка до самого ранку.

Чудова риба, чудова ріка!

Насмічеш пів мішка і йдеш додому. На цьому кінчається робота рибалки.

Любив я свою матусю. Царство її небесне. Вона вміла давати лад усьому. Ось і цього разу, сортуючи рибу, промовляє: цю засушити, ту засолити, цю замаринувати, а линів засмажити в вершковій сметані. Не в тій сметані, що з машини вилітає, ні. У погребі глечики з молоком відстоюються, а потім вершок знімається ложкою. Отож називається вершкова сметана. Так отож моя матуся й засмажувала назавжди лина у вершковій сметані.

Кличе було:

— Хлопці, лина їсти!

Ми вже й за столом. А на столі лини в сметані, опеньки мариновані, огірки, помідори. Та якого тільки добра не наставить.

— Дядьку Науме! — кличено було сусіда, — ідіть лина їсти!

Дядько Наум покажеться в дверях, гляне на стіл і зникне.

Через кілька хвилин повертається, а з-під поли пляшки самогону біля лина ставить. Самогон свіжий, аж сизий.

Та куди тим віскі. Вип'еш було чарку і на тому світі побудеш.

Гарна країна, симпатичний нарід!

Нехай це буде Вашою амбіцією, Дорогий Передплатнику, — приєднати бодай одного передплатника "Нових днів"!

НОТАТКИ СУЧАСНИКА

(Закінчення. Див. ч. 270-271)

II

4. СУЧАСНИК У БАВАРІЇ. Жах репатріації і безпринципне потурання Заходу.

Сидір Сучасник, живучи в "авслендерському" таборі на краю Дрездена, не бачився з Граківським, що жив в центрі міста, понад три місяці. А після макабричної ночі з 13 на 14 березня 1945 р., коли англійці 40 хвилин "кропили" з літаків беззахисний Дрезден, годі було про когось думати — навіть і про близького приятеля: треба було негайно тікати з міста.

Тож велика була радість для друзів, коли вони несподівано стрілися в Мюнхені в якомусь напівзруйновному готелі, що правив тепер за тимчасовий притулок скитальців. І знову перед обома стояло однакове питання: *Що ж далі?* Чи йти в табори УНРРА, що саме почали організовуватися в американській окупаційній зоні, чи держатися "в тіні", почекати ще з виявленням себе.

Це було нелегке питання. Річ у тім, що в усіх більших містах Баварії з'явилися посланці "доброго Джова" —sovєтські репатріаційні офіцери, які поводилися в американській окупаційній зоні, як у себе вдома: хапали скитальців і кол. совєтських вояків, що навіть і зазнавши в полоні чимало лиха від німців, все таки в значній кількості повертались додому "на родину" не хотіли. Офіційно в не-"остівських" таборах совєтських громадян майже не було, бо всі тaborяни за документами були або громадяни Польщі (таких було найбільше), або Румунії, або котроїсь із трьох балтійських держав: Литви, Латвії, Естонії. Були, щоправда, й "бездержавні" — старі емігранти з нансенівськими пашпортаами. Усі перелічені тут категорії емігрантів враз подвоїли і потроїли свою кількість. Але совєтські репатріатори знали ці "документаційні хитрощі" і домоглись від американських чинників права заходити в авслендерські табори УНРРА — для перевірки і "переконування" заляканіх скитальців.

У цих невеселих розважаннях майже вся ніч збігла; кожен із тузіні скитальців, згрупованих навколо Сучасника й Граківського, додавав свої "факти з місяця", факти деколи неймовірні, як ось, напр. масакра скитальців в білоемігрантському таборі в Кемптені. У цьому великому (осіб, мабуть, з тисячу) таборі третину становили нові емігранти, серед них були й українці. Але офіційно табір вважався "руським", тож совєтським репатріаторам нетрудно було довести комендантові міста (американців), що в таборі суть "наші", які хочуть "на родину", а їх не пускають "реакціонери" з таборового проводу. Була ще поголоска, що комендант — комуніст, що післані

ним у табір вояки були п'яні і т. ін. Та це здогади. А фактом була неймовірна дикість і жорстокість репатріаційної акції в Кемптені. Була неділя, тaborяни були в церкві, що містилася в головному таборовому будинку на другім поверсі. Солдати вдерлися всередину і кольбами рушниць розбивали живий ланцюг тaborян, більшість яких були жінки, старики та діти, бо юнацтво і мужчини середнього віку вже кілька діб блукали поза табором, забігаючи в нього на кілька хвилин крадькома. Розбивши ланцюг сплетених рук, солдати штурмали людьми як полінами, викидаючи їх на сходи, де нещасних зразу ж інші "войни" підхоплювали і викидали в наготовлені вантажні авта.

Спершу Сучасник не повірив: "не вкладалося в голову". Але згодом зустрів ще одного живого свідка з Кемптенем, також довідався про репатріаційні неподобства в інших містах і зокрема про видачу на поталу козаків і власовців у Лієнци, — і мусив повірити. Але обурення його було таке велике, що він узявся писати заяву-лист до Головної Команди американської окупаційної зони (Гол. Команда містилася в Франкфурті н/Майнном).

Та писання до Головної Команди не було престенькою справою, і сам Сучасник забракував два перших варіанти листа-заяви. По недовгій павзі Сучасник написав третій і дав прочитати Граківському. Цей прочитав і "поставив хрест":

Кого ви вчите, дорогий приятелю?! Адже ви та я — для американців — ніщо, а "володар пекла" — як ви зволите звати Сталіна, для них — генераліссимус, союзник, "добрій Джов"!

А знов цей плач, скитальське скигління... Ні, друже душевний, епістолярна література — не вашого хисту".

І тоді Сидір Сучасник з листа зробив запис щоденника (хоч він практикував радше щомісячник або навіть квартальнік), давши "трагічно-історичний" наголовок: "Хай небо хвилюється, а ти, Сидоре, май спокій!"

Хай дарує читач, що ми не подамо запису текстуально, а лише в кількох реченнях відтворимо його зміст і дух. Чверть століття — ніби досить довгий час. А проте "Хай небо хвилюється" нас і сьогодні виводить з рівноваги. А це ж шкодить здоров'ю і не до лиця статечній людині. Отож лише дух і зміст.

— Ми вірили, що на Заході є правда і демократія, вбиті на Сході "батьком народів". Ми були майже певні, що поконавши брунатного тирана-людобивцю, Захід скерує свою зброю на червоного тирана. За це промовляла логіка і

справедливість. Зрештою, тільки так виправдувались потрачені зусилля й жертв. Натомість бачимо неймовірне: Захід повертає Советам цивільних і військових збегів з ССР, дозволяє советським агентам гасати по всій Європі і безкарно збиткуватися над неповоротцями. Який кошмар! Яке страшне розчарування людності, що втекла з "раю". Яка кричуча компромітація гонощих Заходом гасел, декларацій, заяв! Захід сам нерозважно вбиває віру в себе, плекану багатомільйонними страдниками советської "райської" тюрми... Невже ж державні мужі і політики Заходу не бачать усієї згубности для себе і всього вільного світу такої короткозорої і безпринципної політики? Що їх змушує ще й тепер, вже по знищенні гітлеризму, потурати нелюдським діям московських сатрапів і навіть запобігти перед ними?!

Очевидно, відповіді не було. А жити тим часом треба. Всілякі формули про "світове безладдя", "Содом і Гоморру" нічого дійового не давали. Треба було знайти більш-менш підходящий табор УНРРА і дякувати Богові, що живий.

Отож кілька місяців поблукавши, Сучасник з родиною осів таки в американській зоні, у великому таборі, де виходила українська тижнева газета. Репатріаційні жахи вже забулися, в таборі на унів'єрситетських харчах квітла культурно-мистецька і партійно-політична діяльність. Перша полягала головно в виставах таборового театру, друга — в улаштовуваних рефератах своїх і приїжджих доповідачів. Сучасник з головою поринув у працю в часописі, що мав ліберально-демократичне обличчя, а тому зазнавав неприємностей з боку таборової управи, яка складалася в більшості з визнавців і прихильників ОУН.

Була в таборі ще одна важлива культурна установа: таборова гімназія. Більшість учителів у ній були наддніпрянці, директором гімназії був поважний науковець, старий емігрант. На запрошення директора Сучасник став викладати в середніх (а пізніше також у старших) класах українську мову і літературу. Дисципліна учнів, їх пильність у навчанні приємно тішила і заохочувала вчителів.

Одного разу Сучасникові приснився солодкий сон з кислою кінцівкою. Ніби він уже в Америці, у великому місті редактує велику українську газету. Ви ж тільки уявіть собі: українська громада США знала про його виїзд з Європи, вирахувала день прибуття до берегів Америки; численна делегація стріла Сучасника на пристані з пропорями, всадовила в новеньке авто і тріумфально повезла до найкращого готелю, де він у вибраному колі (самі проміненти української колонії!) споживав смачну вечерю. Іли "від пуз", гаразд хильнули напоїв, а нарешті — "Гей нумо, хлопці, славні молодці". Співали дружно, хто як міг і вмів. Сучасник самокритично почуває, що не співає, а пищить: забагато вихилив.

Аж підходить до нього шеф видавництва, секунду-две прислухався. А потім як ревне: "Ти

що ж, сучий сину, хочеш посісти моє місце, а співати не годен?! Чи ще мало випив? Ану, хлопці, напійте його як слід!" Ті, звісно, взяли Сучасника в обертаси. Вже напівпритомний, лежачи на підлозі, Сучасник, наче в тумані, бачить визвірену пику шефа і чує його трубоєрихонський глас: "Ду ю спік інгліш?

У цю мить Сучасник прокинувся, увесь мокрий від липкого поту.

Два дні герой наш міркував: що це могло б означати — такий сон? Навіть узявся був за інгліш, але по кількох днях облишив — дуже вже нудним видалось йому це заняття. Але прибувши в Юнайтед Стейтс, він раз-у-раз пригадував собі цю знаменну кінцівку сну. І не що інше, як саме цей сон і конfrontація з дійсністю спонукала Сучасника і Греківського (вони бо знову стрікулись на землі Вашингтона) вдвійку скласти оцей віршик:

"Якби Америку я зінав"

Якби Америку я зінав, —
Я б про політику не дбав,
Вкраїнську пресу не читав —
Усяких там брошур, газет,
Бо не дає це нам монет!
А без монет людині тут
Житуха кепська, крах, капут.

Якби Америку я зінав, —
Читав би ІНГЛІШ раз у день,
Ковбойських ще співав пісень:
Бо щоб на фармі працювати,
Пісні ковбойські варто знати.

Якби Америку я зінав, —
Я ще б в Європі драйував;
Можливо, я сюди й не пхався б,
А в авті з Гретхен я кохався б!

Якби Америку я зінав, —
Я б ще над Майном зуби рвав
(Звичайно іншим, не собі):
Дентистом був би при біді.

Якби Америку я зінав, —
Я би волосся не втінав
І був би, може, перший гіппі
Ще в п'ятдесятом уліті.
Мене, напевно, подивляли б,
В тіві, газетах подавали б,
Я був би моди чемпіон
І мав би, може, вже мільйон!

Якби Америку я зінав...

Каліфорнія, вересень, 1972.

НА МУЗИЧНО-МОВНОМУ ПОГРАНИЧЧІ

Завдання цих рядків подвійне. З одного боку, є велика потреба провірити й уточнити мовні засоби, якими користуються не тільки музикознавство та музична критика, але й ті, що їх уживаємо в нашій щоденній розмовній практиці. З другого ж, коли вийти на межу, де зустрічається музика з мовою, відкривається перед нами цікавий образ: бачимо, як слово "музика", неначе те зерно, кинене на родючу землю, дало в нас наслідком словотворчого розвитку незвичайно багаті плоди.

З цим процесом пов'язані переміни, підставою до яких бували й позамовні фактори. Добрим прикладом цього є метаморфози, яких зазнала пара прикметників "музичний" і "музикальний".

Під кінець 19-го сторіччя у Великій Україні (як тоді казали), було в ужитку слово "музичний" — у розумінні понять і речей, пов'язаних з музикою. Для тієї ж потреби і в той самий час, у Галичині вживалося слово "музикальний". Постійно вживав цього терміну автор численних напівнаукових праць Порфір Бажанський ("музикальні правила", "музикальний стиль" та ін.). Нотне видавництво, що його 1885 р. заснував о. Степан Нижанківський, мало називу "Бібліотека музикальна". Цікаво, що, пишучи про це видавництво до Франкової дружини Ольги, Микола Лисенко називав його таки "музичним" (М. Лисенко: Листи, Київ 1964). А голосна стаття Івана Франка, надрукована 1905 р. в "Артистичному Вістнику", в якій він перестерігав від надмірного культу музики Бортнянського в Галичині, мала називу: "Думки профана на музикальні теми".

Уніфікацію на цьому відтинку принесли щойно перші десятиліття 20-го сторіччя. Так, у Києві було "Всеукраїнське Музичне Товариство ім. Леонтовича", а у Львові та інших містах Галичини були "Музичні Інститути ім. М. Лисенка". Проект, виготовлений ВУАН у 1930 р., мав називу "Словник музичної термінології". Нарешті, у Павла Тичини світи горіли і бігли "музичною рікою".

Тоді ж почали диференціюватися обидва терміни, при чому слово "музикальний" мало значення "музично обдарований". У праці про українські думи та історичні пісні (Харків-Київ, 1930) Дмитро Ревуцький говорив про "музичні інструменти", "музичні впливі", але про Вересая писав як про "надзвичайно музикальну людину".

Іншим вітром повіяло зі Сходу протягом 1930-х років. З тенденцією наближення до російської мови проскрибовано термін "музичний" і введено в радянському музикознавстві і журналістиці слово "музикальний", як єдина і обов'язкова норма. Збірник статей, підготований катедрою історії музики Київської консерваторії, вийшов 1940 р. під назвою "Українська музикальна спадщина". У книжці Миколи Грінченка "Шев-

ченко і музика" (1941) є окремий розділ "Шевченко і музикальна культура".

Та дух мови і тонке відчуття відтинків у значенні окремих слів проявили себе знову. Після другої світової війни привернено слову "музичний" право громадянства, і значення та місце обох термінів, нарешті, усталилися. Борис Антоненко-Давидович у своїй цінній книжці "Як ми говоримо" (Київ, 1970) каже: "Прикметник музичний означає те, що стосується музики (пов'язане з музикою, використовується для музики)... а музикальний — схильний до музики, здібний у музиці.

Хоч таке розуміння і розрізнення усталюється щораз більше, проте можна ще знайти чимало плутанини і просто неточності в уживанні обох термінів. Найцікавіше те, що на еміграції подибуємо цієї плутанини більше, ніж в Україні. Траплялося це неодноразово в нашій персі, не виключаючи щоденника "Свобода", музичного журналу "Вісті" і — "Нових Днів". Варто окрему увагу звернути на неправильність такого словосполучення, як "музикальна обдарованість" (газета "Культура і Життя", 28 травня 1970). Це ж бо дослівно за російським "музыкальная одарённость". Пишуть у нас часом про "музикальну здібність" і тому подібне. В українській мові все це непотрібна тавтологія.

Цікавим продуктом словотворення є іменники — відповідники згаданих двох термінів. "Музичність" — це порівняно новотвір. Знаходимо його в "Орфографічному словнику" І. М. Кириченка (Київ, 1961). Ігор Кравченко пише про "музичність у творчості Стефаника", як про органічну здатність таланту письменника ("Літературна Україна", 23 квітня 1971). А ось вірш В. Фольварочного про сестру Галю, яка виконує "пальцями і серцем" один з творів Бетговена (Дніпро, ч. 3, 1963):

Пальців музичність
Жінок нашої родини
Білизну віджимала звично,
Перебирала картоплини,
Тягнула в куделі нитку,
Вилущувала квасолю,
Бігала швидко,
Клявіші кукурудзи прополюючи...

"Музикальність" у розумінні музичної обдарованості вростає в нашу мову щораз більше. Марія Загайкевич пише про музикальність поезій Франка ("Іван Франко і українська музика", Київ 1958). На одній сторінці газети "Культура і Життя" за 6 травня 1971 р. вжите це слово у двох статтях. Микола Гордійчук пише про гру флейтиста, яка "виділялася особливою музикальністю". У Михайла Голощенка мова про одного з оркестрантів, "музикальність якого завжди по-

лонить слухачів". Тут варто згадати й інші, хоч дуже рідко вживані відмінності. В. Барка, пишучи про поезію Оксани Лятуринської ("Укр. Літературна Газета", ч. 6, 1955), ужив слова "музичизм". Є. М. (Євген Маланюк) писав про панмузикалізм Тичини ("Укр. Трибуна", 30 травня 1948).

Зовсім інше питання пов'язане з парою слів "музика" і "музикант". Питання це складне і досі далеке від розв'язки. В радянській публіцистиці вперто вживають слова "музикант" — на означення композиторів, диригентів, мистецтвосолістів, оркестрантів та інших. Тим часом, згідно з духом української мови, у слові "музикант" закладена риса якоюсь мірою дерогативна (применшувальна). Коли мова про композитора, диригента чи про видатного мистця-виконавця, говоримо про "музику". Леся Українка в листі до М. Драгоманова писала: "Мені часом здається, що з мене вийшов би далеко кращий музика, ніж поет...". Іван Франко у листі, писаному теж до Драгоманова, згадував про передання деяких матеріалів зі Львова до Києва: "Спробуємо через музику, бо з ніким другим не маємо в Києві знозин". Цим музикою був — ясна річ — Лисенко, з яким Франко мав довгі роки близький зв'язок. Згадати б, що в поемі Франка "Страшний суд" є мова про "всіх музик і всіх поетів". Для нас цікавий лист Миколи Лисенка з 31 січня 1894 р., писаний до М. Ф. Комарова (Спілки). Мова в ньому про "музикалія", тобто музичні матеріали, що їх галичани просять переслати для використання під час Львівської крайової виставки влітку 1894. Лисенко писав про портрети "найвидатніших музик, пишучих і писавших на український текст і сюжети". До цих прикладів можна додати, що заснована в 1930-х роках музична організація у Львові мала назву "Союз Українських Професійних Музик".

Сьогочасне музикознавство в Україні досі не довело до точного усталення значення обох слів і до їх рівноправності. Загально вживається — вслід за російською термінологією — слово "музикант". Зате слово "музика" подибуємо в працях і виданнях, призначених радше для вужчого кола. Наприклад, у 6-му томі "Українського музикознавства" (Київ, 1971), читаємо у статті Й. Волинського "Дмитро Степанович Бортнянський — один з передових музик кінця 18 — початку 19 сторіччя....." М. Гордійчук пише про відомі фрески Софійського собору, на яких зображенено "цілий гурт музик".

Висновок із цього такий. Коли читаємо про симфонічну оркестру, яка складається з сотні музикантів, наше вухо сприймає цей вислів як задовільний. Натомість при таких іменах, як Микола Лисенко, Борис Лятошинський, Левко Ревуцький, Станіслав Людкевич, Василь Барвінський — слово "музиканти" звучить не тільки незадовільно, а й невідповідно.

Різні відміни слова "музика" зібрани докупи зі сторінок словарів, музикознавчих видань і статей та рецензій у пресі, стають перед нами у до-

сить показній кількості. Погруповані вони тут за частинами мови, починаючи від іменників. Іменники я поділив на дві групи: у першій слова, які вживаємо для означення самого мистецтва і мистецтвознавства, у другій — його носіїв і виконавців. У наступних розділах прикметники і дієслова. Ось вони:

музика, музики ("тройсті музики", музичність, музикальність, музицизм, музицтво;

музикалії, музикування, пан-музикалізм, музикознавство, музикологія;

музика, музикант, музикантка, музикус, музичка, музиченьки, музикознавець, музиколог, музикограф, музикотворець, музикаліст, кольоромузикант;

музичний, музикальний (музикальніший, наймузикальніший), музикантський, музикознавчий, музикологічний, омузичений, амузикальний;

музикувати, музичити.

Деякі з-поміж цих слів, особливо рідше вживані чи новіші, треба пояснити і уточнити прикладами. Читаємо у Шевченка:

Якби мені черевики
То пішла б я на музики..
А на місті, мамо, на місті

Там музики грають тройсті.

Ці рядки варто пригадати тим авторам, які, маючи на думці ансамбль тройстих музик, хибно пишуть "тройста музика".

У здріблілій формі "музиченьки" бринить тепле, сказати б, любовне відношення до музик у нашому народі. Про них співається в народній пісні:

Військо йде, хоруговки мають,
Попереду музиченьки грають.

Борис Грінченко у свому словарі української мови (Київ, 1908) записав кілька осібливих форм і тлумачень. Це "музицтво" у значенні гри на інструментах: "Веселе ремесло музицтво". Є там "музичка" — тобто слабенький музикант (у російському перекладі у Грінченка сказано "плохий музикант"). Є й слово "музика", вжите у незвичайному, позамузичному контексті, а саме в значенні людини охочої, жвавої до чогось: "О, я замолоду був великий музика до горілки".

Слово "музикограф" вживається в розумінні "етнограф", подібно, як "музикотворець" замість "композитор". Окрема історія пов'язана зі слівом "муикаліст". Вона стосується 1830-х років, коли у львівських церковних колах проходила гостра суперечка за і проти введення хорового чи, як тоді казали, "фігулярного" співу. Противників цієї іновашії називали "єрусалимчиками", прихильників — "муикалістами".

Слово "кольоромузикант" з'явилось останнім часом (журнал "Музика" ч. 3, 1970). Ним називають музик, які досліджують можливості слухо-

во-зорового мистецтва, тобто співдії музики і кольору.

Приклад на ступенювання прикметника "музикальний" у розумінні "музично обдарований" знаходимо в Максима Рильського: "Український народ, це відомо і це можна сказати без усякої фальшивої скромності, є одним з наймузикальніших народів у світі (цитую за журналом "Музика" ч. 1, 1970).

"Музикантський" виведено зі слова "музикант". Неодноразово користується ним Микола Грінченко у своїй "Історії української музики" (Київ, 1922), пишучи про музикантські цехи в Україні. "Омузиченою поезією" Валеріян Довженко називає сольоспіви Бориса Лятошинського з уваги на їх декламаційну основу (*Нариси історії української радянської музики*, Київ, 1967).

І щодо дієслів "музикувати" і "музичити". Хоч вони й близькі за значенням, проте перше вживається при розмовах про серйознішу працю, друге радше про аматорську принагідну розвагу. У своїй "Короткій новелі" Максим Рильський оповідає про хороше товариство приятелів Івана Івановича, вчителів та людей інших професій: "Вони збиралися у нього найчастіше суботами, грали в преферанс, часом і музичили собі" ("Вечірні розмови", Київ, 1964).

Одне-єдине слово, посаджене на родючому ґрунті, дало понад три десятки різних форм і відтінків. А треба зважити, що сталося це протягом не дуже довгого часу. Ще в 17-18 ст.ст. панівним у нашій книжній мові було слово "музикія". Збережений київський рукопис музично-теоретичного трактату з першої половини 17 ст. має назву "Наука всея мусизії". Одна з назв праці Миколи Дилецького, музикознавця і композитора другої половини 17 ст., була: "Музикійська граматика". У Київській Академії ще в 18 ст., крім граматики, реторики, філософії та інших дисциплін, навчали "музикії". І ще один аспект: подібної різноманітності і всебічності, коли йдеться про слово "музика" і його вивідні форми, немає ні в одній з таких мов, як польська, російська, німецька чи англійська.

Щоправда, з-поміж понад трьох десятків форм, породжених цим словом, не всі заслуговують на збереження і повсякденне вживання. Основне те, що — як для усного мовлення, так і писаного — вибирати є з чого.

З НОВИХ АФОРІЗМІВ

Як би ідеально фалш не грав ролі щирості, він ніколи не буде сприйнятий як щирість.

Зло — духовий бруд, який відрізняється від фізичного бруду тим, що фізичний бруд можна змити, а духовий — ніколи.

Бажанім в уяві не розчаровуються, а здійснюють — дуже часто.

Поезія — корона всіх мистецтв, що їх вона віддавна увінчує.

Подав О. Діброва

ВСЯЧИНА

Один ген! Так, це ген однієї бактерії, вперше виділений людиною. Знімок зроблений із збільшенням у 80.000 разів. Він — біохемічна одиниця, яка зберігає спадкову інформацію. Ген вдалося виділити з клітини бактерії з допомогою бактеріофагів (вірусів, що нападають на бактерії). Цю найтоншу операцію виконали шестеро дослідників з Гарвардського університету (США). Тепер відкривається цікаві перспективи — керувати спадковістю організмів, які стоять на більш високому рівні розвитку. **Рекорд занурення.** На рекордну "глибину" — 450 метрів — "занурився" двоє англійських дослідників, але не у воді, а в камері із стисненим повітрям. На тій "глибині" вони лишалися 12 годин. Дослідники дихали повітрям, що складалося з 99 процентів гелію і одного процента кисню. У них в крові не було виявлено ані нестачі кисню, ані надлишку вуглекислоти.

Друкарська машинка "говорить". Професор прикладної електроніки електронічного факультету університету в Падуї (Італія) Дж. Б. Дебіязі створив модель друкарської машинки, яка "говорить". Подібні машинки, винайдені у Франції та інших країнах, не можуть упоратися із складними текстами. Що ж до апарату професора Дебіязі, то він безпомилково читає будь-який текст, котрий йому пропонують. Щоправда, голос його не зовсім схожий на людський. Втім, винахідник твердить, що за бажанням можна злагати голос, лопати тощо, акцент і навіть інтонації, властиві різним діялектам.

Апарат Дебіязі складається з первинної установки ЕОМ для нагромадження інформації, буквотрькуючого телеграфу, двох телефонів і чотирьох невеличких пристосувань. Все це забирає стільки ж місця, скільки велика друкарська машинка.

Найближчим часом новий винахід знайти широке застосування. Гадають, що його можна буде використати в системі охорони злочинів, зокрема під швидкого складання і зачитування істоті хвостоби, визначення діягнозу і т. д. Нова друкарська машинка використовуватиметься і в галузі телевіз'язку та інформації — під час приймання і передачі телеграм, відтворення текстів для сліпих тощо.

На оному з островів Сейшельського архіпелагу в Індійському океані доступть кокосові пальми висотою до 80 метрів. Їхні плоди досягають 14 кілограмів. Кожний горіх дає відро молока. В жодному другому місці світу цей вид пальми не приживається. Навіть на сусідніх островах посаджене насіння не проростає.

Куртка для мотоциклістів

В Англії для мотоциклістів і взагалі для водіїв випущено куртку з опаленням. Зроблено її з воловинопроникного нейлону, між підкладкою і верхом розміщені нагрівальні елементи, які живляться від батарейок у 6, 12 або 24 вольти.

ПРИЄМНА НОВИНА

(З приводу чергової книжки А. Галана)

На українському книжковому ринку з'явилася нова, чергова книжка Анатона Галана "Розмова з минулим", 1971 р.

Дивне явище повелось в нас останніми часами. Поснули наші професійні літературні критики; чомусь вони не обзываються й не реагують на збагачення нашого книжкового ринку творами красного письменства. Ось з'явилася нова, добра книжка, а критики ані телень. І доводиться брати слово в таких випадках звичайним читачам.

Треба сказати, що поява книжки А. Галана "Розмова з минулим" становить дуже втішне явище для людей, що люблять добру книжку. Читання її знову відновило мені в пам'яті нашого неперевершеного, давно покійного, літературознавця—проф. Київського університету Сушицького з його означенням, що таке красне письменство чи, інакше кажучи, художня література та яке її завдання.

Оповідання А. Галана яскраво віддзеркалюють те, що дехто з нас сам пережив, а для багатьох тих, що не зазнали на собі теперішньої влади в Україні, можуть стати за науку до того, до яких згубних політичних обставин довелося — частково із своєї таки провини, але більше з провини світу — докотитися Україні.

Оповідання А. Галана приваблюють читача не тільки своїм змістом, а й доброю, легкою й мальовничою українською мовою. Я не буду аналізувати кожне окремо з тих оповідань, як це звичайно роблять літературні критики, а просто радив би тим, що люблять добру книжку, самим прочитати її і ту приємність, що й я мав.

Проте, не можна обминути й того, що в добрій мальовничій мові А. Галана трапляються "чортикові колючки" — як доказ незнання досягнень у розвитку нашої мови за часів нашого ренесансу, цебто у 20-ті роки нашого століття.

Найперше таке. Явище, коли слово прикметникової форми править за іменник, в українській сучасній літературній мові не таке часте, тим то чи не ліпше б було відкинути "минуле" й назвати книжку, і окреме оповідання в ній, "Розмова з минувшиною".

Московська форма "Ми були би (треба після голосної тільки "б" — К. Т.) з тобою дуже щасливі" (стор. 9) так в'ілося, що ми нікак не хочемо її позбутися. А це величання самого себе множиною "ми" невластиве нам; треба "Я й ти були б дуже щасливі". Те саме й на стор. 71.

Частка "же" в українській мові застосовується для підсилення (Я ж тобі казав, що...), а не на означення подібності чи протилежності. "Фрося працювала" не "в тій же", а "в тій самій лікарні" (стор. 11); "Люстро залишалося" не "тим же", а "тим самим" (стор. 9). "Він же був іншої думки" (довільний приклад — К. Т.) — треба: "А він був іншої думки".

А ось: "...вигадано самим Борисом" (стор. 9). Це вже зовсім зло. Тут автор поженив безособову форму речення ("вигадано") з особою (Борисом). Треба: "Та й розмову цю вигадав сам Борис". Те саме маємо на стор. 89 — "адаптовано німецьким дворянином" — замість сказати ...адаптував німецький дворянин.

Слово "котрий" тепер треба застосовувати тільки в питальній формі, як напр. — "Котра тепер година?", "Котрий із вас це зробив?" тощо, а не для злуки підрядного означального речення.

"Карімо, як ти дивишся на шлюб?" (стор. 25). Дивитися можна на дівчину чи взагалі на якусь особу чи річ, дивитися можна на шлюб у церкві, як його дає священик, але не в розумінні погляду, думки про шлюб. Треба: "Карімо, якої ти думки про шлюб?", або "Що ти думаєш про шлюб?"

"Стремління" — це суто московське слово. Наше — "прагнення".

"Щоби" (стор. 35) — нема такої форми, є тільки "щоб".

Московське слово "прямой" має подвійне значення, а в українській мові буде "простий", або "безпосередній", яке й треба застосовувати на ст. 38.

"Аби" означає московське "лишь би", і не може заступати "щоб" (стор. 50).

"Курка" ніколи не сидить "біля циплят"; а тільки квочка сидить біля "курчат" (стор. 72).

"Вповні" — то вже зовсім за "Свободою". Треба "цілком" (стор. 86).

Чомусь автор любить тільки слово "говорити", а забув, що є й слово "казати" (стор. 90, 93, 94, 107 та інші).

"Й... сповниться вісімнадцять" (стор. 102). Так уперто пише "Свобода", а треба "mine вісімнадцять". "Мені тринадцятий минало..." (Т. Шевченко).

Ступені порівняння прикметників в українській мові здебільшого односілівні, погоджуються з іменником і мають при собі *від, ніж, за* тощо. (Напр., чоловік *старший* — за мене, *ніж я*...). Автор подекуди не дотримується цього. А навіть у Києві за моїх часів міщани, що розмовляли російською мовою, казали: "Он старше от меня".

Подекуди трапляються в автора дієприкметники, яких у сучасній українській літературній мові нема. Не треба брати прикладу зі "Свободи", яка купається в дієприкметниках. На диво навіть і письменник Леонід Полтава, один із редакторів "Свободи".

Наприкінці треба сказати, що автор книжки "Розмова з минулим" має дар доброї мальовничої мови, але не любить заглядати в словники. А загалом треба віддати належне А. Галанові, що дав нам таку добру книжку.

K. TURKALO

"УКРАЇНЦІ" ...ЧИТАЙТЕ "ВЛАСІВЦІ"

"УКРАЇНЦІ" ...ЧИТАЙТЕ "ВЛАСІВЦІ"

(Софія Налковська: "Щоденники з часу війни". Вступ, опрацювання й коментарі Ганни Кірхнер. Стор. 506, в тому ж текст коментарів 107. Видавництво "Чительник", Варшава, 1970 р.).

Цей том є частиною величезного рукопису в 67-ох зошитах. Запис у щоденники починається 1909 року, а кінчається в грудні 1954 — за три дні до смерті авторки. Врятований у Варшаві, коли було повстання, і був переданий після смерті письменниці її сестрою Ганною Стефанович Бібліотеці народовій. Видано щойно 1970 р. один том, отже взято з середини записів з часів 2-ї світової війни, а інші томи, початкові й кінцеві вийдуть незабаром.

Ганна Кірхнер пише у вступі, що "в світовій літературі від 17-го століття занотовано всього кілька щоденників, ведених довгий час, а саме: Лев Толстой вів бл. 50 років, американський письменник Емерсон — бл. 56 років, француз Жубер — 50, славний маляр Одільон Редон — 48, Аміель — 43 роки з 60 років свого життя. Рекорд мав би Андре Жід, якби він свій щоденник вважав окремим літературним твором і не друкував його поступово протягом довгого часу або якби не включав до інших своїх літературних творів. Звичайно авторка вступного слова не могла згадати "Щоденника" В. Винниченка, якого тоді і досі з 40 томів нічого не надруковано.

"Той теперішній час... — пише про свій щоденник Налковська, — пов'язаний з датами, тріпottить життям, мов пришилений мотиль". Отож він відтворює життя письменниці в автентичному часі, її багату біографію жінки-літератки, відгуки явищ піввікової польської культури і є історією багатьох осіб-діячів, становлячи собою своєрідний цілий літературний архів.

Виданий том п. з. "Щоденники з часу війни" починається від нападу армії гітлерівської Німеччини на Польщу, себто з першого вересня 1939 р. Значна частина записів зроблена в самій Варшаві, але дуже багато на провінції, хоч і поблизу Варшави, за винятком кількох днів утесі на Схід Польщі, звідки скоро повернулась авторка до Варшави.

Налковська пише там про все, але дуже мало або ж нічого про політику. Вона пише обережно, щоб німці — якщо б дістали її "Щоденник" до рук — не знайшли в ньому забагато нотаток про себе. Засекречує вона деякі речі, але доти, після не почалося повстання в Варшаві. І навіть тоді вона не обвинувачує німецьких вояків, згадує їхнє діяння завуальовано. Але де може, там атакує... українців за їхнє варварство, жорстокість і вислуговування німцям і Гітлерові.

Далі передамо самі цитати з книжки з малими нашими помітками, залишаючи вислови наших думок на кінець статті.

"Місто виглядає, мов табір, — пише Налковська. — В одну сторону пливуть валки вантажних авт., танки, мотоцикли і загони військ. На хідниках і в трамваях маса вояків. І то зовсім нових: не втікачі, не екзотичні радянські полонені та їхне туристи. Вони є на вулицях у різних формacіях і гуртах. Їхній степовий вигляд — відразний. Він самовпевнений, дуже український (тут зазначено зіркою) і бойовий. Ну їхня роль близька супроти нас!"... (Стор. 353).

Тут зірка примушує нас заглянути до помітки. Належить вона, як і всі помітки коментаторці Ганні Кірхнер у кінцевій частині книжки. Вона пише: "Вигляд... дуже український" — пишучи про варшавське повстання і вживуючи окреслення "український" і "українець", авторка має на думці прославлених жорстокістю *власівців*".

Тож уявіть собі: власівці — це українці...

"Вчорашній плякат закликає людність видавати підозрілих людей, наказує з'явитися до жандармерії всім, хто прибув після 6-го серпня з Варшави (це писане в Адамовізні 9. 8. 44 р. — В. Н.). Відозва перестерігає, щоб не приховували повстанців, за все погрожує карою смерті. Українці є в Гродзіску, є й румуни та мадяри"... (стор. 361).

З'являється в неї чорна "особка" з кийком і валізкою з Варшави й оповідає про свої спостереження, про що авторка пише на другій сторінці так: "Оповідає жахливі речі, не дуже ними переймаючись, і легко смеється. Це не тільки кульгава, але й дивна особа, лице в неї молоде і гарні очі. Українці вигнали їх з мешкання, дім підпалили, загнали з іншими до костела і тримали їх під сторожею, а один з них зняв їй годинника з руки. При одному вівтарі лежали хворі з заразливими недугами, при другому — жінки-породіллі. "Двоє дітей народилося при мені" — сказала вона весело. Розлучено її з матір'ю, і пішpa сама вона на покрученіх ніжках у чужій юрбі між палаючими з обох сторін вулиці домами, в диму і страшному смороді палених стосів людських тіл. Серед звуглених бачила недопачені білі ноги жінок". Дивуюся, що вийшла з цього пекла, що ще живу". І т. д. (стор. 362).

Усьому, звичайно, винні українці... Два останні уривки, як і всі дальші, це лише повторення того, що її і-н-ш-і "очевидці" опочіли, бо другого липня 1944 р. Налковська переїхала до села Адамовізна, що поблизу Варшави, і там постійно перебувала аж до відступу німецьких військ з Варшави й приходу радянської армії 1945 р.

"Вояк — молодий хлопець, лагідний і веселий. син польки, поставив рушницю в куті й оповідає, граючись двома гранатами... що їх має за пасом. Перебуває по кілька днів у Варшаві, а кілька лесь тут, в околиці. Більшовики є в Воломіні мости в Варшаві досі не висаджені, повстанці б'ються

вже тільки з українцями, досі тримаючи середмістя. Говорить компліменти на адресу "партізанер" (а хто вони, не написано — В. Н.), про їхню хоробрість, про їх зброю, що є "пріма" — як англійська, так і німецька. Жартує на доволі деликатні теми, признається, що волів би бути між ними, ніж поміж українцями". Розповідає, що більшевики оточили Варшаву, немоз підковою; гарматні стріли скеровують не на місто, а на фланги німецьких військ, щоб не допустити до їх замкнення. Він легко поранений в руку — "недавно застрілив українця за згвалтування дічини, а коли інші його оточили, кинув гранату і вбив ще сімох". — Дивне це було навіть Налковській, бо плів він і не зінав пощо. Три роки він уже воює, був летуном, потім командиром якогось загону. Зник, як і прийшов. Але авторка передала його балаканину і залишила непорушно те, що він говорив про укрінців. (Стор. 368-9).

На наступній сторінці вона пише: "Речі маю знову всі спаковані. Кожної хвилини мусимо бути готові покинути цей дім. Усе працездатне населення ходить рити окопи на віддалі нециліх чотирьох кілометрів. Варшаву німці пікідають, залишаючи цілковите її спалення українцям". (Ст. 370).

Трохи далі — самі суперечності. "Повстанці трималися довго в Старому місті, але вже їх там немає. 50-тисячна юрба вивезена невідомо куди. Люди втікали каналами під містом, гинули затоплені водою, затруєні малими газовими бомбами, іноді просто замкнені. Безліч трупів, безліч попечених і ранених. Повстанці є ще де-не-де і стріляють з руїн і підземелля... "Ловлять тисячами чоловіків і багатьох жінок... Гроші, ба навіть золото, вже не діють, тепер знova палять і хапають людей не українці, а німці" (стор. 371). Виявляється, що вістка про те, що німці відступили й залишили "панами ситуації" в Варшаві українців, виявилася неправдою (стор. 371).

А ось далі вже не побрехеньки приїжджають, але іпсіссіма верба пані Налковської, авторки щоденника: "Були в Варшаві такі, що бачили, як підплювали domi, збрязкуючи плином з пожежних кишок, так що негайно вони горіли на всіх поверхах, чули про терор українців, що стріляють по-п'яному будь-кого, рубаючи меблі і кидаючи гранати..."

**

Софія Налковська була письменницею і написала багато, дуже багато до війни й після неї. Політично вона сприяла лівіці. Коли їхала евакуаційним потягом до Ковля, мусили потяг зазернути, бо там були вже німці. Люди, що там уже побували, розповідали страшні речі про поліщуків — нібито вони повстали, роззброїли польську поліцію, а як натраплять на інтелігента, то вже його живого не випустили. С. Налковська зідхнула: "Ото ж ці поліщуки, люди напівдикуни, нуждари Польщі Б". (Польща А була західня і східна, хліборобська і вбога). І вона вдроге зідхнула: "Що буде з Польщею?" І пише: "Повторяються

почерез століття (в Польщі) ті самі помилки — віра в свої сили, легковаження інших, порожня хвальба, пишні фрази. Щось дітвацьке є в тому бракові відповідальності, в покладанні на те, що якось то буде... Скільки то разів доводилось мені бути "винною", коли думала про українців і білорусів та про те, що ось тепер виявляється. Чому я тоді не обстоювала своїх думок з більшою наполегливістю?" — запитує вона. І пише далі: "Чайже навіть дискретні речі на цю тему в "Недобрій любові" ставили мені в вину. Також у колишньому середовищі за часів Гожеховського чи в Академії (польської літератури), у спірних диспутах з Каденом, Серошевським чи Гетлем — я ніколи в них рації не мала"). "Що буде відтепер? Чи досконало, мудро влаштована як Данія, новітній край без меншостей, чисто етнічна Польща постане, що віддаватиметься праці й культурі? Чи має вона й дальше бути нозим тереном боротьби та примусів в ім'я великороджавних оман?..." (стор. 58).

І важко повірити, прочитавши в тій самій книжці — в "Щоденниках з часу війни" інші місця, де є стільки виявів сердечності і багатства духу, "краснодуха", так багато написаного про літературу, мистецтво й музику, стільки цитат з чужих і своїх письменників, філософів і соціологів, — і нараз зустрітись із страшними наклепами на українців, де приписується їм дикість і розпереданість, жахливі інсінуації на вчинки тих, кого там не було. Навіть велика Польська Енциклопедія Повсіхна, видана тепер у Польщі, широко описуючи Варшавське повстання, зовсім українців не згадує, а вона видана в Варшаві під тим же комуністичним режимом.

Виходить зі слів Налковської, що, крім німецької армії, найстрашнішим ворогом була армія українська (хіба багатотисячна, бо була вона скрізь, на думку якихось поляків). Авторка навіть більшовиків прийняла ласкавіше: "За кілька годин після останніх німецьких вояків з'явились радянські солдати, — пише Налковська в останньому своєму записі в "Щоденниках". Зміна мови й мундурів означає для нас таким величезним перескоком, що трудно було поміститись на одному підносі дійсності. Протягом цілого ряду років ширились в Європі різні легенди, а останнім часом пропаганда німецька доповнювала цей образ демонічними кольорами (чи не був це... Катинь? — В. Н.). А тут приходять до хати люди приємні, лагідні, і не голодні, не брудні, тільки втомлені довгою погонею та несподіваною перемогою"...

Не можна повірити в те, що Софія Налковська

*) Гожеховський — це був її чоловік, з яким вона розійшлась. Він був близький партійно Пілсудському в його конспіративній роботі, пізніше був у його легіоні, а після усамостійнення Польщі — був урядовим достойником. — В. Серошевський (1858-1945), повістяр і новеліст, діяльний соціаліст, довголітній сибірський в'язень. Пізніше став симпатиком фашизму ("Під знаком фашизму", 1938 р.).

не відрізняла українців від власівців, як це нав'яzuє читачам коментаторка Ганна Кірхнер, подаючи дрібненьким друком у двох рядках серед сотні сторінок її кінцевих завваг. Налковська — письменниця великого калібра, довголітня діячка і як пише про неї найновіша "Велика Енциклопедія Повшехна" в Варшаві в 9-му томі: "вона шукала гуманістичної засади співжиття і чуйна була на людську кривду". Вона довела це тим, що брала в оборону українців та розуміла їхню долю в поверсальській Польщі. Дивна й підозріла історія стала з виданням щоденника Налковської.

Щоправда, останнім часом у цьому є деяка зміна на краще, — як пише М. Прокоп, розглядаючи українсько-польські відносини в своїй статті "Чи ми приречені ворогувати?" ("Сучасність" за вересень 1972 р.). Він подає, що в 1970 році вийшла в Krakow книжка Єжи Льовеля п. з. "Польща, якої не знаємо. Збірник репортажів про нац. меншості". На стор. 71 Льовель наводить таку цитату з книжки "Життя в повстанській Варшаві — звіти, документи", що була видана видавн. "Пакс" у 1965 р.: "Особи, які звітували і пишуть спомини, вживають найрізномідніші поняття на означення учасників двох німецьких формаций, що брали участь у здушуванні варшавського повстання, формаций, що ними керували зрадники ген. Власов і Мечислав Каміньський, командир бригади РОНА. У відношенні до членів тих формаций зустрічаємо у звітах такі означення: "українці", "калмики", "монголи", "власовці", "росіяни" або "чубарики". Сучасного читача такі означення не можуть увести в оману.

Серед книжок. Комітет слов'янознавства Польської академії наук видав двадцять другу славістичну монографію — працю Маріяна Юрковського "Українська гідрографічна термінологія", 1971 р. Видано 500 примірників.

У невеликій книжечці (207 стор. друку вісімки) зібрано понад 1800 українських гідрографічних термінів, поділених на групи: 1) назви, що відносяться до текучої води, 2) до стоячої води, 3) до текучої і стоячої води, 4) назви, що означають берег, 5) що означають багно, болото і 6) штучні об'єкти та загальна характеристика. Додана багата бібліографія, індекс.

Автор користувався з дуже численних джерел, тому перевірка забрала б багато часу, однак у двох випадках не можу погодитись з його поясненнями. За Фасмером та іншими (крім литовського вченого К. Буга) він слово колодязь виводить з готського *kaldings*, що значить холодний, холодне джерело (стор. 176). На нашу думку, це слово старо-слов'янське, походить від клада-колода, звідкіля й маємо кладязь-колодязь.

У давнину (а може ще й тепер) на Волині можна було побачити видобаний в середині грубий стовбур дерева, впущений в землю над джерелом, замість цебрин, щоб не осипалась земля. Хто бачив колодязь, де вживто видобану колоду,

відразу зрозуміє тенденційність фасмерівського тлумачення — ніби це слово з німецької мови.

Друге слово, з поясненням якого не погоджуєсь, це слово криніца (ст. 40). Автор думає, що воно зв'язане з "(с) криня", начиння на воду, близьке до лат. *scrinnium* — поделко на звій папіруса, а не від грецького "кріні" (з Ітою-Етою після "р"), що означає джерело.

Думаю, що різниця полягає у відмінній вимові грецької Іти-Ети. Захід за Еразмом з Роттердаму вимовляє як "е", а на Україні з прадавніх часів вимовляли як "і", так, як вимовляють сучасні греки, як належить вимовляти за правилами Reuchlin'a. Навіть на Заході вимова Іти-Ети як "і" збереглась у вимові "елеісон" (Кіріе елеісон — Господи, помилуй), де після складу "ле" маємо Іту-Ету. Тому у слові "криніца" "и" цілком натуральне і ніякого "сріка" ("ъ"), як то припускає М. Юрковський, там ніколи не було.

Помилкове пояснення "мочило" — "водяна яма, у якій мочать льон" (стор. 73). Мочать коноплі, а льон сушать на сонці. **Ю. П.**

ЖИВЕ СЛОВО АРАБІСТА

А. Е. Крымский. История новой арабской литературы (XIX — начало XX века). Видавництво "Наука". Москва.

Минуло близько п'ятнадцяти років відтоді, як молодий ленінградський учений А. Б. Халідов з Інституту сходознавства Академії наук СРСР натрапив у працях академіка І. Ю. Крачковського на повідомлення про те, що в останні роки свого життя Агатангел Кримський розпочав писати історію нової арабської літератури в декількох томах. Дослідник з головою поринув у пошуки рукопису А. Ю. Кримського. В архіві Ленінградського відділення інституту А. Б. Халідов виявив машинописну копію праці українського академіка, дбайливо складену до кількох папок. На жаль, рукопис обривався на сьому розділі. Та А. Б. Халідов не припиняв своїх пошуків. Вони привели його до Києва, де понад двадцять років жив і працював А. Ю. Кримський. Тут у бібліотеці Академії наук УРСР він віднайшов рукопис "Історії нової арабської літератури XIX-XX ст.", щоправда, у занедбаному стані.

Пригадую два коротких листи А. Кримського, надруковані у газеті "Радянська Україна" від 5 і 11 травня 1941 року. В першому з них мовилося про те, що вчений, їдучи трамваєм, загубив частину рукопису історії арабської літератури. Він звертався з проханням до киян, щоб йому повернули загублену працю. І справді, через кілька днів рукопис знайшовся. Його принесло академікові подружжя Велікових, і про це він, подякувавши, сповістив у своєму другому листі до редакції газети. Однак закінчити свою працю у двох томах, а також побачити її опублікованою авторові не пощастило. Цьому перешкодили війна і передчасна смерть вченого. Влітку 1937 року

А. Ю. Кримський брав участь у другій сесії Асоціації арабістів у Ленінграді. Доповідь, у якій висвітлювалися загальні причини занепаду традиційної арабської літератури, він подав до друку, як перший розділ рецензованої книжки. Минуло тридцять п'ять років, поки, нарешті, фундаментальна праця академіка побачила світ.

Перед нами книжка на пів сотні аркушів, рівної якій немає ні на Заході, ні в арабському світі. Це не означає, що після смерті А. Ю. Кримського не з'явилися роботи із новітньої історії та літератури арабських країн. Досить хоча б назвати капітальну "Історію християнсько-арабської літератури" Г. Графа, двотомний біо-бібліографічний словник К. Брокельмана, "Енциклопедію ісламу", праці Юсуфа Дагіра, І. Ю. Крачковського, В. Б. Луцького та інших. Але в усіх них зосереджено увагу здебільшого на проблемах ХХ століття, тоді як праця А. Ю. Кримського, сягаючи своїм корінням у глибину століть, залишається явищем унікальним. Вражаюти актуальність теми і новизна матеріалів, величезна обізнаність автора із східною літературою, культурою, історією.

Вже при читанні першого розділу — а їх у книжці тринадцять — ми бачимо, яку кількість першоджерел, літературних пам'яток та свідчень очевидців автор використав у своєму дослідженні. А. Ю. Кримський спростовує версію деяких істориків про те, що занепад давньої арабської літератури пояснюється турецькими завоюваннями. Наголошуєчи на необхідності враховувати соціально-економічні фактори, історик яскраво й переконливо доводить, в чому полягала головна причина занепаду арабських літературних традицій. Бездарні епігонські твори поетів псевдокласичного стилю не могли здобути великого поширення серед мас. До життя була покликана знештувана книжками оповідно-казкова література.

Оглядаючи визначні фольклорні пам'ятки: "Повісті про Антара", епопеї "Бану хілал", "Повісті про княгиню-вітязя Дельхему", народний роман "Сейф син Зу Язана", казки "1001 ніч" та інші, вчений не просто глибоко аналізує їх, але й висвітлює обставини, в яких тоді зберігалася і розвивалася напівфольклорна белетристика арабів.

А. Ю. Кримський подає широку панораму політичного і культурного життя Сирії в XVI-XVIII ст., простежує її взаємини з Європою і Османською імперією. Користуючись історико-описовим методом, він характеризує стан нової арабської літератури в Сирії та Єгипті, показує її живі контакти з турецькою й персидською літературами. Відзначивши вплив реформ володаря Єгипту Мухаммеда Алі на розвиток культурного життя арабів, він у хронологічній послідовності висвітлює творчий шлях письменників Ріфа ат-Тахтаві, Айяда ат-Тантаві, Алі Мубарака, Саліма Наккаша, Мухаммеда Абду та ін. Водночас учений не проходить мимо суспільно-політичного життя Сирії та Єгипту на межі XVIII і XIX століть, хоча, здавалося б, це вже виходило поза рамки його праці. Із знанням справи він висвітлює шляхи розвитку преси і журналістики, освіти

і театрального мистецтва, при цьому історію нової арабської літератури він розглядає, як єдиний процес, спільній для всього арабського світу.

Книжка академіка А. Ю. Кримського має винятково важливе значення, бо в ній уперше систематизовано розмаїтій матеріял, висвітлено багато питань, які й сьогодні не втратили своєї актуальності. Щоб полегшити користування своєю працею, автор після заголовка кожного розділу подає докладний перелік тем, які він розглядає. Історик не вдається до абстрактних теоретичних узагальнень, пише просто і дохідливо. Така форма викладу матеріялу робить його доступним широкому колу читачів. Завдяки дещо застарілим мовним зворотам, численним українізмам та слов'янізмам книжка набуває своєрідного забарвлення і читається з цікавістю.

Інститут сходознавства АН СРСР зробив велику і корисну справу, видавши фундаментальну працю А. Ю. Кримського.

І. ГРИШИН-ГРИЩУК
м. Вижниця, Чернівецької області.
("Літ. Україна")

ЦІКАВО ЗНАТИ

Надра сходу України містять у собі багато мільйонів тонн нафти. Програму дальшого освоєння скарбів Дніпровсько-Донецької западини, розроблену українськими спеціалістами, затвердило Міністерство нафтovидобувної промисловості СРСР(!?).

Розвідка нових потужних нафтрайонів розпочалася з розвідування поблизу міста Ромен. Тут на передодні війни й була одержана перша нафта.

Але справжні великі відкриття вдалося зробити в післявоєнні роки, коли було розвідане Радченківське родовище, потім — Гніденцівське, Леляківське та інші. Вони вже тепер дають дві третини загального видобутку палива на Україні.

Чимало таємниць зберігає в собі Дніпровсько-Донецька западина, яка охоплює Київську, Харківську, Полтавську, Сумську, Чернігівську, Черкаську, Дніпропетровську і Донецьку області.

• У місті Слов'яногірському (Донбас) реставрується унікальна пам'ятка архітектури — крейняна церква. Цю церкву витесано в крейдяній скелі на високому березі річки Сіверський Дінець в XVI-XVII століттях. Тільки одна стіна церкви виходить на поверхню, а вся вона скована в горі. Тут у два яруси розмістився підземний лабіринт заль і келій.

СТИНА — ПОГЛИНАЧ ЗВУКІВ

Працівники Державного проектного інституту "Київпроект" створили нову тришарову панель, яка зробить звуконепроникними стіни квартир. На відміну від існуючих, всередині цієї панелі міститься масляниста рідина, котра добре поглинає звукові хвилі. Як це не дивно, така панель міцніша за звичайну — монолітну. Міцності їй додають спеціальні прокладки і гнучка діяфрагма з металової сітки, що міститься у рідинному шарі панелі.

КАНАДСЬКІ ШКОЛИ СЬОГОДНІ

Багато українських батьків уважають, що то воно робиться в англомовних школах їх провінції, де вчаться їхні діти, і силуються збагнути суть тих величезних змін, що сталися в шкільній системі протягом останнього часу. Тому що ці зміни запроваджуються не лише в Онтаріо, а й у всій Північній Америці, хочемо вияснити бодай частково, що саме відбувається сьогодні в канадських школах.

У червні 1968 р. був опублікований "Голл-Деніс Репорт", який Торонтонська "Глоб енд Мейл" зразу проголосила найреволюційнішим документом в історії Онтарійської системи освіти. Авторами цього нового напрямку в освіті є суддя Верховного суду Канади Емметт Голл та автор шкільних підручників, який у свій час покинув школу, Ллойд Денніс. У своєму рапорті автори подали 258 рекомендацій, які прийняло міністерство освіти Онтаріо і яких дотримуються всі школи провінції.

Ось деякі з цих рекомендацій: скасування предметів навчання як окремих програмових одиниць і заміна їх загальними ділянками. У зв'язку з цим, в середніх школах історія й географія — це комунікація; математика, фізика, біологія і т. д. — це наука про отсчення, література, мови — це гуманітарні науки. Далі в рапорті є таке: ліквідація окремих класів, усунення формальних іспитів, домашніх завдань, відсоткових оцінок, середньої класної успішності.

Натомість — наголос робиться на т. зв. індивідуальні відкриття учнів, на постійний процес набуття і поширення знань самим учнем, тобто не від учителя, а з допомогою вчителя, на гнучкість програми, яка мусить бути достосована до вимог і рівня учнів, а не підтягти учнів до себе. Слово учень замінено словом студент, отже тепер і в дитячому садку, і в 1-2 класі, і в 13 класі — студенти.

Відкинуто проект кол. міністра освіти і прем'єра Онтаріо Робартса, за яким учні, батьки і вчителі вибирали підліткам академічний чи прикладний напрямок навчання. Тепер з дитячого садка і до 12-ої класи (13-та скоро зникне) є безперервне набуття знань, відбувається самостійним шляхом, хоч і з допомогою вчителів. Настанова, отже, така: не давати учневі знання за певною програмою, а пропонувати учневі лише те, що він хоче і що він в стані засвоїти без жодного стороннього тиску. Звідси — індивідуальна програма для кожного учня. Підметних програм учитель не має, бо стандартизація і централізація пішли в небуття, натомість кожен учитель мусить встановити свою програму для кожного учня. Щоб улеглити працю, учителі групують учнів.

Все поволі ввійшло в дусі нових рекомендацій у нову колію. Онтарійський Інститут освітніх

дослідів слідкує за перебігом навчання у провінції, сприяє належному використанню технічних засобів — від телепрограм у класі (на замовлення) до вживання комп'ютерів.

Освітня філософія відрізняється від інших тим, що вона шукає істину не в сучасному, а в майбутньому (Дюї, наприклад). Тому перед нею стоїть питання: яке буде майбутнє життя, які будуть відкриті види праці, техніка і т. д. та як підготувати до цього учня сьогодні. У зв'язку з шаленим розвитком технології знання, набуті сьогодні, стануть непридатними з 10-15 років. Звідси завдання — не чого навчати, а як.

У шкільній системі запанувала вже повна децентралізація. Місцевим відділам освіти надано велику автономію, а відділи, в свою чергу, передали цю автономію школам. Я, як директор школи, маю виготовити свою шкільну програму, і ця програма мусить бути відмінною від програм інших шкіл, бо вона мусить бути достосована до тих умов, серед яких знаходитьсь школа. Таким чином, рівень навчання є далеко не однаковим не лише в межах провінції, але й у тому самому місті.

Далі, я, як директор, відповідаю за бюджет своєї школи: фінансові розрахунки — купівля підручників, технічних, оптических, звукових апаратів, фізкультурних знарядь, ремонт приміщень, упорядкування подвір'я і аж до оплати за молоко дітям — за все це відповідає директор. Автономія зобов'язує мене наймати і звільнити вчителів, отже укомплектовувати собі такий колектив учителів, який би відповідав моїм, запланованім навчальним програмам.

Тому що видатки на освіту стають щораз більші, просто неймовірно зростають, громадяні почали критично дивитись на розбухання шкільного бюджету провінції. Останні два роки кожний відділ освіти дістає урізаний бюджет, а ця ощадність перекинулась і на окремі школи. Звідси — скорочення штатів, замість додаткових сил звільнені заповнюються внутрішньою реорганізацією. Нині в початкових і середніх школах Онтаріо є понад 2 мільйони учнів. У 50-х роках шкільництво коштувало в провінції 130 мільйонів доларів на рік, у 60-х роках — 700 мільйонів, тепер — понад півтора мільярда. На учня початкової школи сьогодні провінція витрачає 600 дол. річно, середньої школи — 1200 дол.

Процес самого навчання в класі — дуже змінений. Дотримуватись старого підходу в класах, коли учитель говорить, а учні слухають, коли всі учні в даній класі мають ті самі підручники й вивчають той самий матеріал, — сьогодні просто неможливо. У більшості шкіл учні не сидять лицем до вчителя, а розміщені групами — "осередками" чи "вуликами". Учбовий матеріал достосований до рівня даної групи, математику може

робити 2-3 групи одноразово, але на різному рівні; у той самий час інша група чи осередок може вивчати, напр., Австралію за діяпозитивами, ще інша група сидить з навушниками і вивчає фонетику з фоноцентр, а ще інша група може вивчати літературу з різних у кожного книжок. Завдання учителя не вчити клясу стилем монологу, із крейдою в руці коло таблиці, а ходити між групами, допомагаючи окремим учням і групам знайти потрібний матеріал, правильно користуватися зорово — звуковими апаратами, підтримувати дискусії груп тощо. Учнівські роботи перевіряють або самі учні під наглядом учителя, або учитель. У цьому новому процесі навчання учитель скеровує учня до розуміння певного процесу, до відкриття певної концепції, а не подає йому голі факти чи абстрактні поняття, як це було ще десять років тому.

Гасло шкіл сьогодні: "посильне нагромадження знаннів" — або ж — учень вчиться на тому рівні, на який він спроможний. Візьмімо для прикладу шосту клясу. Джоні англійську мову проходить в розрізі 6-ї кл., математику (до речі, термін "аритметика" відкинено вже від першої кляси) — на рівні 4-ї, історію-географію — на рівні 7-ї, природознавство — на рівні 5-ї кл. Тому кляса, як шкільна градація, втратила своє значення. І немає більше другорічників, кожен продовжує у вересні звідти, де в червні спинився. Здібні учні можуть закінчити 8-річну програму навчання за 7 років, відсталі за 9 чи 10. Те ж саме і в дальших клясах. Здібні візьмуть 5-річний академічний курс, менш здібні візьмуть 3-4-річний практичний курс. Предмети не накидаються учням — вони їх самі собі вибирають. Тому в деяких середніх школах випускник може дістати свідоцтво про закінчення, не вивчавши взагалі напр. фізики, тригонометрії чи ботаніки.

Батьки, які мають дітей в школі і розгублюються від такої системи навчання, мусять усвідомити одну річ: сьогодні в центрі шкільного навчання стоїть не учитель, а учень. Розвиток його (учня) індивідуальності є головним завданням школи, його нахили, уподобання враховуються великою мірою в навчанні. Добре це чи ні — дискутувати тут не будемо, бо ця стаття має лише інформативний характер для наших читачів.

На наступне десятиріччя онтарійське міністерство освіти передбачає значні зміни, зумовлені потребою готувати кадри для професій, які тепер ще не існують. Відділи освіти заохочують школи виготовляти не лише академічні програми, але й програми, найближче пов'язані з життям у сучасному суспільстві.

Не можна, однак, розглядати всі ці зміни в галузі освіти як явище цілком нове. Великий чеський педагог 17-го століття Ян Амос Коменський (1592-1670) у своїй світової славі праці "Велика дидактика" детально виклав принципи, що їх сьогодні вважають на цьому континенті явищем новим. Це він висунув принципи індивідуальних, свідомих відкриттів учнів, сталого поступового процесу набуття і поширення знаннів

самим учнем, еластичності навчальної програми. Нині його принципи лише більше достосовані до розвитку технології і перетворені іноді в крайню експериментальність. Тепер освіта на цьому континенті є більше кількісна, ніж якісна.

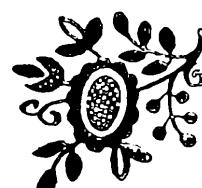
Редакційна примітка. Ми охоче вміщуємо цю статтю Р. Василенка — як дуже актуальну (в нашому розумінні). Інша річ — чи ми визнаємо за нові та доцільні зреферовані в статті засади теперішнього шкільного навчання в Онтаріо. Не будемо сперечатися з автором, який просить вважати його виклад за сuto інформативний, але й не можемо, утриматись від двох коротких зауваг.

1. У великого Яна А. Коменського "трохи" не так це все виглядає, як ми бачимо в інтерпретації і реалізації онтарійських просвітителів-новаторів. Але не будемо судити суддів...

2. Нічого нового, але багато спільнога є в онтарійській "новизні" з сумної слави комплексною системою та методами проектів у нас дома (до 1932 року) — укупі з таким же розумінням ролі учителя, профануванням програм і підручників (властиво — нехтуванням цього), гуртковими заняттями учнів — за їх же добором предметів навчання та свідомим і самостійним відкриттям істин тощо, тощо. Знаємо, чим це все й кінчилося.

НАСЕЛЕННЯ КАНАДИ

Канадське статистичне бюро опублікувало звіт з перепису населення Канади, який відбувся минулого року. Із звіту видно, що 13 мільйонів населення країни вважає свою рідною мовою — мову англійську, 5.793.650 — французьку, 561.085 — німецьку, 538.360 — італійську, 309.855 — українську. А з порівняння телерішніх даних із даними перепису, що відбувся 10 років тому, бачимо й таку картину: 2.800.850 населення прийняли за рідні мови англійську або французьку, чим збільшили англійську групу на 21%, а французьку на 13.1%. Німецька група зменшилася на пів відсотка, а італійська, в наслідок великого припливу імігрантів, збільшилася на 59%. Вона ж посунула нашу групу з четвертого на п'яте місце. Наша ж група зменшилася на 14%. Отже, як дбаємо, так і маємо: багато говоримо й пишемо про "всяку" політику, а гиримо свою мову — дуже погано навчаючи своїх дітей, молоді в наявних і для всіх відкритих школах у Канаді, потураючи (де ж наша протиакція?) всіляким асиміляторам.

ПОТРІБНА І ЦІКАВА УЧИТЕЛЬСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ

Думки з приводу вчительської конференції в м. Торонто, що відбулася 30 вересня ц.р.; скликав її координаційний шкільний осередок на Торонтонську округу.

Звіти про цю конференцію вже подавалися в різних українських газетах, тому в організаційні та процедуральні деталі конференції вдаватися тут не буду. Щоб хтось не поплутав цієї конференції з іншою якоюсь, нехай буде зазначено: конференція відбулася в шкільному приміщенні при українській греко-католицькій церкві, що на вул. Квін у Торонто.

Спинитись хочу на двох питаннях порядку денного конференції: на практично-показовій лекції пані Є. Янківської та на давно вже актуальні потребі узгіднити чи скоординувати ступені навчання української мови й українознавства, цебто навчання початкового та середньошкільного (переважно в парафіяльних та подібних школах) із навчанням в університетах.

Про практично-показову лекцію

Хоч ця лекція тривала короткий час, але говорити чи писати про неї можна б було — навіть дуже багато. Та обмежимось на коротких завважах. Після лекції — уже під час конференції — забагато було питань до пані Янківської, були й виступи в дебатах зайді. Це навело нас на думку, що організатори конференції не були гаразд підготовані використати добру нагоду, тому ѿ часу вбито на обміркування лекції понад усяку можливу міру, і цілі своєї конференція в цьому ділі не досягла, бо обміркування закінчилося без належних підсумків, що могли б стати повчальними для когось. Очевидно, найбільше винен у тому, що в дебатах і не-вчителі та не по суті говорили, — той, хто саме тоді головував, як обмірковувалася показова лекція.

Сама ж пані Янківська показала ѿ довела свою необмежену великудушність — так стримано відповідаючи і на все реагуючи. Загартована і досвідчена, отже, з неї вчителька і громадська працівниця. Нічого вчительці (пані Янківській), об'єктивно кажучи, на лекції не бракувало: провела вона лекцію з успіхом, поставленої цілі досягла — діти, що по-українському майже не говорять іще (більшість їх), зрозуміли, як треба вимовляти українські звуки (т, д, л, р та ін.) в відповідних позиціях у слові. Що трохи нервова обстановка якоюсь мірою відбилася на перебігові лекції й поведінці учнів та вчительки, це річ натуральна, з цим треба відповідно рахуватися. А обстановка була — цілком несприятлива: дуже багато було невідомих гостей, які то входили до класи, то виходили... Про вживання мови — більш чи менш досконалої — на лекції можна б було говорити хібащо особисто з учителькою, а тут зазначимо: жодного невідповідного чи не

цілком українського слова від учительки ми не почули (а скільки ми цього чуємо й бачимо у тих, що займають командні висоти в українознавстві по університетах!), з погляду педагогічного — добір слів і фраз у вчительки був цілком відповідний до даної автоторії (учнів), мало-мало де помітні особливості західно-українського мовожитку в учительки — не біда, бо що рідне — то не чуже!

Такі сеанси з практичної педагогіки, як оця показова лекція, треба якнайчастіше давати для молодих учителів і майбутніх учителів, хоч вони потрібні й для вчителів немолодих... Треба тільки належно до того готуватися — не тільки вчителеві, що дає показову лекцію, а й організаторам її та учасникам (спостерігачам). Бо інакше — школа буде й заходу. З тих голосів, що їх ми чули на конференції, можна сміло судити, що кваліфікованих педагогів серед нас не бракує, а бракує — і це видно було — належної підготови, і твердішої руки в керуванні з боку організаторів.

Про скоординування ступенів навчання

Мудрі голови додумались поставити це питання на порядок денний конференції. Актуальною ця справа була вже й двадцять років тому, але саме тепер — час цілком назрів, щоб дійти до повної реалізації її: завершився процес нашої самоорганізації в цій ділянці — через КУК і СКВУ, а з боку провінційних урядів і уряду федерального (в Канаді) дотепер виявлено цілком достатнє легальне сприяння нашим заходам. Від нас залежить — не проспати нагоди.

Порядком деним конференції передбачалося, що в цій справі буде так звана панеля — мали скоординовано говорити на цю тему три учасники панелі, а решта учасників конференції брати участь у дискусії. На жаль, два панелісти — з причин просто невідомих — на конференцію не з'явилися (професор Струк із Торонто. унів. урочисто обіцяв прибути на конференцію напередодні її відбуття), тому розширювати панелю довелось мені самому.

Отже, в цій частині конференції була мова про таке:

1) про стан українознавства в наших парафіяльних (і подібних) школах від букваря до курсів українознавства та в офіційльних школах (це, щоправда, на Сході Канади ще не поширилось так, як у західніх провінціях) і в університетах, де щось таке було чи є

2) про якість і відповідність підручників на всіх рівнях;

3) про наявні кадри вчителів і можливості їх мати більше;

4) про потребу поєднати зусилля канадських українців з американськими;

5) про скоординування ступенів навчання — через повну уніфікацію шкільного навчання — насамперед в межах початкового і середньошкільного в системі парафіяльних (і подібних) та офіційних шкіл, а тоді вже й увійти в переговори та порозуміватися з університетами — щодо дальших, університетських українознавчих студій — на базі того, що вже молодь знає — відповідно — з початкового та середньошкільного рівня наших приватних та офіційних шкіл.

Думки на цю широку тему з підтемами, що їх висловив одноосібний панеліст і учасники конференції, — цілковито сходилися, тому після панеліста була не дискусія, а самі логічні доповнення, що звучали в унісон, особливо щодо підтем першої і п'ятої. А це свідчить про те, що справа всім ясна.

Було всім ясно, що між нашим приватним (та й не тільки приватним) українознавчим шкільництвом і університетами не було й немає ще абсолютно ніякого зв'язку, порозуміння й координації. Відомі факти, коли випускників наших курсів українознавства компактними групами (тож не лише випадкових одинаків) садовили й садовлять в університетах за книжки на рівні букваря — та ще такого найгіршого в світі гатунку, як Модерн Юкрейніен Граммар Луцького та Рудницького.

Говорилося про те, що деякі університети відгороджуються від нас і цілого світу своєю незалежністю тощо, тощо. Ale при чим же тут незалежність, коли мова про очевидний нонсенс? В разі таких і подібних випадків, коли ні до чого не можна дійти з викладачем в університеті чи малим урядовцем, треба вдаватися до президента університету (якщо ми певні, що він нас захоче зрозуміти), до міністра освіти, а то й до своїх депутатів, які завжди можуть перевірити, де кінчається автономія та незалежність університету, а де починається крутійство, лихе наставлення, некомпетентність викладача (цього найбільше!), який додігає його пославшим, а нас знати не хоче. Маючи уніфіковане наше шкільництво приватне, виступаючи від імені загальної нашої репрезентації (як КУК), яку уряд визнав, — як можна не добитись того, чого треба? Зрештою, головою муру не проб'еш (а ще є такі мури навколо деяких університетів — для українців), тому, мавши ще цілу голову, треба зміркувати — де саме можна дійти до порозуміння і куди нашу молодь посылати для дальших студій з українознавства. Чому в Онтаріо, наприклад, не скерувати нам свою увагу на університет у Ватерлю?... I там рік за роком, крок за кроком творити справжню остою: згуртувались би там добрі професори, могли б звідти виходити добрі українознавці взагалі і добрі вчителі для початкового та середньошкільного навчання — компетентні, дипломовані викладачі української мови, літератури, історії тощо. Пошто нам ламати списи там, де нас не люблять і не хочуть. A світ же клином, здається, не зійшовся, нашли ж українці Америки добре місце для справжньої ка-

тедри українознавства — у Гарвардському університеті, то чому ж канадські українці не можуть утнути того самого! Тим більше при теперішньому сприятливому наставленні канадського уряду, який дає субсидії на розвиток культури етнічних груп.

У справі підручників (як і стабільних програм): була мова на конференції про створення відповідних комісій, про поєднання зусиль з українцями Америки (складання підручників, зокрема при фінансовому сприянні держави). I в цій ділянці має якнайскорше статися розмежування — між рідношкільним і університетським навчанням з українознавства.

Переважала думка на конференції висортувати і вилучити геть непридатні підручники, а тим часом зорієнтуватися на придатніші — з тим, що й їх має переглянути підручникова комісія і дати рекомендації, що та як має в них бути піддане ревізії при можливому перевиданні, а неазлежно від того мусить початися праця над виготовленням новіших і відповідніших підручників для кожного рівня.

Тривожно звучали голоси про перспективи поповнення учительських сил в рідношкільній системі. I тут знову доводилось пристати на те, що поки почнуть нам університети постачати учителів, треба власними силами вишукувати всі можливі резерви — дошколятувати на вчителів наших випускників курсів українознавства та інших молодих людей доброї волі.

Схвалено відгукнулася конференція на заклик до всієї української преси — ставити справу рідношкільного навчання на першому пляні, бо це наша найбільша політика. Преса повинна заохочувати дітей і молодь до навчання української мови й українознавчих дисциплін, впливати на батьків і заохочувати меценатів до цієї найважливішої нашої справи тут. Преса має віддавати належне тим, хто трудиться в цій галузі, висвітлювати їх досвід та успіхи і робити все, щоб такі трудівники відчували відчіність свого суспільства за їхню шляхетну працю. Преса повинна розвіяти той дивний погляд, що коли українська мова не дає зараз грошей, то не варто її вивчати й знати (щось таке, як на Закарпатті один адвокат — юриста завзятий — казав: "Що то за Україна, коли я на ній не можу заробити").

Від себе додаймо: не тільки преса — всі наші організації, інституції, церкви єдиним фронтом повинні ставити за одно з найперших своїх завдань рідношкільне навчання дітей і молоді, воднораз від преси домагаючись, щоб вона завжди стояла лицем до школи, будила до неї інтерес і завдавала добрій тон.

Нарешті — справа української оази, як додаткової стадії навчання-виховання дітей та молоді, як замінника часточки України, як хоч якогось середовища із властивостями євшан-зілля. Бодай на базі наявного вже осередку тaborування. Bo навчання навчанням, а дух України — велике діло. В такій оазі можна активізувати до витворення духу України наших письменників, арти-

Д-Р ЯКІВ ГУРСЬКИЙ — ПРОФЕСОР СІРАКУЗЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Майже 16 років д-р Я. Гурський працює при Сіракузькому університеті. Ще в 1962 р. його підвищено тут до ад'ют-професора (асоційт професор).

Д-р Я. Гурський народився на Чернігівщині, у славному м. Конотопі закінчив педагогічну школу. У Німеччині продовжував учитись в Українському вільному університеті, де здобув ступінь магістра з україністики та славістики. Приїхавши до Америки, знаходить працю, заробляє на життя і продовжує навчання в Пенсильванському університеті, Філадельфія, здобувши знову ступінь магістра із славістики в 1953 р., а ступінь доктора в 1956 р.

Ще працюючи над докторською дисертацією, він викладав у Дікінсон коледжі, потім у Пенсильванському штатному університеті, а з 1956 року працює в Сіракузькому університеті, як асистент-професор. І хоч був він у цьому університеті новою людиною, за його заходами тут відкрито три курси української мови: початковий і середній для кандидатів на ступінь бакалавра та вищий для студентів-аспірантів. Ці курси викладаються й до цього часу.

Крім української та російської мов і літератури, д-р Гурський від самого початку своєї праці в Сіракузькому університеті викладає також різні курси з болгаристики, старослов'янську мову та порівняльно-історичну граматику слов'янських мов.

Наукові статті та рецензії д-ра Гурського друкувалися в таких журналах і збірниках: "Нові дні", "Українська літературна газета" "The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S.", "The Slavic and East European Journal", "The New Review", "Names", "The Ukrainian Quarterly", "Symbolae in honorem Georg Y. Sheveloev" та ін.

Д-р Гурський є співредактором великого збірника, що виходить з нагоди 60-річного ювілею нашого видатного славіста проф. Юрія Шевельова*). У цей збірник входять наукові праці багатьох учених.

Цієї весни професора Я. Гурського запрошувано на літній семестр до Гарвардського університету, де він викладав два курси української мови.

Цієї ж таки весни раділи всі наші студенти, як і українська громада м. Сіракуз, довідавшись, що д-ра Гурського підвищено до звання титуллярного

стів, одухотворених пенсіонерів, педагогів, недавно прибулих з України наших людей. Треба тільки взятись — діло буде.

Ця конференція — дуже добрий початок дальших розважань у тому ж напрямі і переходу до нового етапу, вищого етапу в нашому рідношкільному навчанні та університетських студій.

Петро БІБА

ДОРОГАМИ УКРАЇНИ

Ладижин

Кажуть, що ти від Лади,
З літописів і легенд.
Кажуть, ти крик маляти,
Перший з його легень.

Юний Ладижин, юний,
Півсвіту оперезав,
Як сповнені струмами струни
На плечі змужнілі взяв.

А думам ятріть, як руні,
У царстві твоїх напруг,
Де хлопці й дівчата юні
І чудо твоє навкруг.

Машини. Щити, — як з неба
Сигналять на них зірки.
І на Олімп не треба,
Щоб вергати блискавки.

Козацькі могили

Трупи землю встелили, летять, божеволіють коні.
"Нас тут триста, як скло..."

Ворогам не скорить!
А зрадливі татари скрутіли Богдана в полоні.
Лиш від гніву його
Бойовище страшне стугонить.
Чую стогін його через сотні років, через триста.
Через триста років
Черепи все виорює плуг.
І спиняють мотори бувалі в боях трактористи,
І зачудована тиша
Тривожно задзвонить навкруг...

"Вітчизна", жовтень 1972

професора "повного професора" слов'янських мов і літератур.

Українська громада Сіракуз щиро бажає проф. Я. Гурському дальших успіхів у праці на нашу користь і радість.

Надія СЕНИК

*) Це дуже добре, але ми б хотіли знати, коли буде надрукований цей збірник, потуги редакторів над яким почалися, здається, сім чи вісім років тому. (60-ліття професора Юрія Шевельова було відзначене в "Нових днях" за грудень 1968 року...).

ПРО МОГО БРАТА ІВАНА

(Замість некролога)

У ч. 3 за травень-червень 1972 р. київського журналу "Мовознавство" надруковано статтю моого брата Івана "Про словосполучення з дісловами "опанувати" та "оволодіти", а прізвище автора взято в жалобні рамці. У примітці до цієї статті редакція "Мовознавства" висловила "глибоку скорботу з приводу смерті її автора — одного з найстаріших українських мовознавців, завідувуючого (? — В. Ч.) кафедрою української мови Ніженського підінституту, що сталася в січні 1972 р.". Як бачимо, редактори "Мовознавства" полінувалися навіть зателефонувати до недалекого від Києва Ніжена, щоб довідатися, якого числа в січні небіжчик помер. А що його названо "одним з найстаріших українських мовознавців", то можна подумати, що він був бозна який старий, а це мені нагадало, що я вже "старезний", бо Іван був від мене на 4 чи 5 років молодший. Народився він 1904 (і це дає 5 років, бо я народився на початку 1900 р.) чи 1905 р., не пам'ятаю достеменно. А з чотирьох братів я був найстарший і, як виходить тепер, я пережив усіх їх. Молодший за мене на два роки Юхим помер від тифу на Полтавщині, як поїхав був туди під час голоду 1922 р. по хліб. Наступний після Івана Максим, що був військовим лікарем, загинув на фінському фронті під час другої світової війни. Наймолодший у нашій родині, що мала аж семеро дітей, Гаврило помер у дитячому віці від менінгіту чи якоїсь іншої такої хвороби. Пригадую, що я намалював його в своєму товстому зшиткові, куди записував свої ранні вірші, — як його, ще дитину, тримає на руках Максим, у Максима намалював навіть латку на коліні, а під цим зображенням я написав: "Максим держить Гаврилка". Було в нас три сестри: Гашка (Агафія), Марійка й Оленка. Гашка, вже заміжня, померла замолоду, її останні дні я зобразив в оповіданні "М'ясозаготівлі", бо то в неї "рідна влада" забрала вночі єдину корову. Про післявоєнну долю двох інших сестер мені нічого не відомо.

Брата Івана вважали й "дражнили" в сім'ї "кирпатим", але "кирпу" він мав не з народження: його вдарило лоша копитом попід ніс, підривавши його знизу, і від того в нього залишився під носом великий шрам. А з вусами я його ніколи не бачив. З його раннього дитинства я пригадую факт, який пізніше згадувано в родині як жарт чи курйоз. Наш батько був мистець з народження, якимсь чудом (я нічого про це не знаю, про це в сім'ї не говорено) він навчився малювати ікони і мав це як побічний фах у своєму житті, обмальовував цілі церкви, але він також цікавився всякими винаходами, фотографією тощо. Отож якось він вирішив був заснувати в селі фабрику цукерок. Для цього він випи-

сав з Варшави, що була тоді головним містом Привислянського краю Російської імперії, рецепт, як варити помадки. Варив він ті цукерки на припічку на звичайному таганкові (залізному триніжку), підкладаючи скіпки. Спочатку помадки не виходили, бо виходила з цукру та картопляної патоки склиста маса, а помадки ж, як відомо, — м'які, розсипчасті цукерки. Зварену масу батько розливав на низькому круглому столику, що на ньому наша родина звичайно обідала, а ми, ціла вервечка дітлахів, обсидали навколо і нетерпляче чекали, чи вийдуть з того дива цукерки. Та коли, нарешті, корж набрав вигляду м'яких цукерок і батько покраяв його на малі цеглинки, ми, куштуючи, мало не всі поїли. З цієї "фабрики" нічого не вийшло, але цю спробу "увічнив" Іван: він вирізав ножем на лутці вікна напис: "крила хабрік", а це мало означати "Кирилова фабрика". За цей напис Іванові тоді перепало від батька, бо він попсуває лутку тими великими, вирізаними в дереві літерами.

Коли того ж 1922 р. помер від голодного тифу й батько (а також і дід Юхим), а я ще раніше випав з родини, переселившись до міста, то Іван залишився був єдиним господарем у родині, зокрема, пригадую, орав двома коровами (бо коня вже тоді не було). Я влітку того року приїжджає додому на косовицю, але також заразився і захворів на тиф, та перебув цю хворобу вже в своїй міській новій родині (був уже одружений). Кінець кінцем, і Іван відірвався від родини, пішов учиться на вчителя, а після того якийсь час учителював по різних селах. На початку 30-их років він вступив до Дніпропетровського університету, а після закінчення його, залишився при ньому викладачем. Під час війни був мобілізований, але не загинув, бо, либо, за станом здоров'я не надавався до фронтової служби (був хворий на печінку), а натомість копав вугілля в підмосковському вугільному басейні. Після війни, повернувшись до своєї родини в Дніпропетровське (подружжя мало двоє дітей — дівчинку й хлопця, але не знаю, чи вони живі). З різних згадок у тамтешніх публікаціях я довідався, вже на еміграції бувши, що він був керівником катедри української літератури в Дніпропетровському університеті. Це, очевидчаки, не відповідало його справжньому покликанню, бо в наукових працях він більше схилявся до мовознавства — не до літературознавства. Свої мовознавчі статті він друкував у журналах "Українська мова в школі", "Мовознавство". 1960 р. у видавництві Харківського університету вийшла його добра монографія "Прислівники в українській мові". Але його праця на посаді керівника катедри літератури, мабуть, зумовила тему його доктор-

ської дисертації "Українська критика кінця XIX ст.", що він захистив декілька років тому при Академії наук у Києві.

А втім, треба сказати, що й література не була йому чужа. Він же ще замолоду писав літературні твори — поезії й оповідання. Пригадую, що я бачив у нього великий рукопис якоїсь повісті, яка, проте, здається ніколи не була надрукована. Якийсь його вірш був надрукований у київському журналі "Життя й революція". Там же було надруковане його оповідання "Хліб". Це оповідання передруковано у Франції 1938 р. в збірнику "Ненависть", з підписом "Андроник Бушля" (це був Іванів псевдонім), і я його тепер маю. Воно для мене тим дорогое, що в ньому описано трагічне становище нашої родини 1922 р., справжні портрети батька, матері, сестри Гашки, Юхима, "старшого брата" Григора, тобто самого Івана (хоч він був молодший від Юхима), що тоді захворів був, згадано сестер Марійку й Оленку, а також смерть батька. Я цей момент описав в оповіданні "Зойк". Ще раніше Іванове оповідання "Зайва з'їжа" було надруковане в альманасі "Зоряно", що вийшов у Дніпропетровському 1930 р. Цей альманах задумав був я, нарешті обкладинку намалював, та як мене заарештовано 1929 р., то він, у покаліченому вже вигляді, вийшов без мене. А взагалі я Іванової творчості не знаю, бо, ще в СРСР бувши, не листувався з ним, щоб йому не шкодити: його ж часто допитували: "Де твій брат?" І він "заспокоював" допитувачів, кажучи, що я викладаю російську мову в Росії. Може й через мене йому довелось покинути Дніпропетровське та перевестися на роботу до Ніжена, де йому могли не вибивати очей братом- "злочинцем".

НАЙНОВІШІ ВИДАННЯ

ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА

Андієвська Емма. Герострати. Роман. Мюнхен, "Сучасність", 1971. 500 стор. Обкладинка Якова Гніздовського.

Емма Андієвська відома як поетка. А це ось появився її перший роман, правда, прозою написаний її добряга і симпатяга "Джалапіта". Цей роман можна б назвати філософічним романом — це спроба інтерпретації людини ХХ століття. Автор шукає відповіді на питання, що є рушієм вчинків людини. Авторка володіє не обиякими стилістичними засобами і виявляє добре знання мови. Коли читаєш цей роман не вдумуєшчись, можеш подумати, що письменниця невіруюча. Але прочитавши вдумливо, бачиш, що письменниця віруюча людина — вона воює тільки із злом, нелогічністю, примітивізмом, зухвалством. Пам'ятаймо, що це філософічний роман другої половини ХХ століття.

Нові поезії 1969. Ч. 11. Нью-Йорк, В-во Нью-Йоркська Група, 1969. 112 стор. Обкладинка Юрія Соловія.

Одинадцятий випуск "Нових поезій" появився з запізненням. Крім поезій відомих поетів нью-йоркської групи, вміщено фотознімки творів модерних українських скульпторів. Шкода, що не зміщено поезій молодших поетів, крім Бабовала, бо знаємо, що є більше його розвесників, які заявляють, що пишуть по-українськи тому, що на них мали вплив шестидесятники з України і нью-йоркська група. Отже, іхнє місце в "Нових поезіях".

Пономарьов О(лексій) М(ихайлович). Розвиток капіталістичних відносин у промисловості України XVIII ст. Львів, Видавництво Львівського університету, 1971. 183 стор. Тираж 2.000.

В монографії автор досліджує розвиток промисловості на Лівобережній і Слобідській Україні у XVIII ст. Він зосереджує свою увагу головним чином на вивченні початкових форм мануфактури, які він вважає основним осередком розвитку капіталістичних відносин у промисловості. Дослідники займаючись проблемою початку і зростання капіталізму в промисловості України XVIII ст. у першу чергу звернули увагу на посесійні, казенні і великі вотчинні мануфактури, на яких використовувалася переважно праця кріпаків. Однак капіталістичні відносини в них мали відсталі й недорозвинені форми. По суті, каже автор, це був своєрідний "пруський шлях" розвитку капіталізму в промисловості.

Значно ширше застосування наймана праця знайшла у початкових формах мануфактури. На жаль, початкові форми мануфактури все ще перебувають в стадії не дослідженій.

В монографії є такі розділи: Залізорудне виробництво (рудні); Паперові млини (папірні); Винокурні, Селітряні варниці; Скляні заводи (гути); Поташеві заводи (буди). Виробництво дьогтю; Цегельне і вапняне виробництво.

Кирчів Р(оман) Ф(едорович). Український фольклор у польській літературі (період романтизму). Київ, "Наукова думка", 1971. 275 стор.

Сліди польсько-українських культурних взаємин сягають десь середньовіччя. Один з найцікавіших проявів це звертання польських письменників до українських народних поетичних джерел. Традиції творчого використання українського фольклору в польському письменстві виявляли свою живучість протягом кількох століть. Але найхарактернішим, класичним з цього погляду був період романтизму. Дослідження ролі українського фольклору в польській літературі цього періоду присвячена ця монографія. Монографія, крім загального вступу, має великий розділ "Польський романтизм і Україна"; далі розглядаються переклади, переспіви і переклади "зевончиків" (львівський осередок), осередок у Вільні, опісля діяльність польського фольклориста і літератора К. Вуйціцького, Т. Lenartowicza, T. Kшивіцького й ін. Поміщено також розвідки про поетичні трансформації фольклорних образів і мотивів у творчості Богдана Залеського і про творчість С. Гошинського і Мальчевського як репрезен-

тантів "української школи" — крізь призму "гайдамацької" і "шляхетської" України. З Волинею і Поділлям пов'язана творчість М. Гославського і Т. Олізаровського. На "українську школу" звернули увагу великі поети Польщі ще в XIX ст. А. Міцкевич уже в одній з перших своїх лекцій про сло-в'янські літератури (5. 1. 1841) торкнувся України, відзначивши, що "батько польського письменства" Миколай Рей (1505-1569) не був без впливу українського фольклору, бо він від дитинства виховувався на українській землі. Міцкевич у своїх лекціях згадує також про Я. Кохановського і Ф. Карпінського, як тих, що були під впливом українського фолклору. Сам Міцкевич був особисто знайомий з М. Максимовичом та П. Гулак-Артемовським.

Про українські мотиви в поезії другого корифея польської поезії, Юлія Словацького (1809-1849), маємо багато конкретного матеріалу. Він народився і жив в Крем'янці, його мати, високоосвічена жінка, дуже любила народні пісні, особливо українські. Ці материні пісні глибоко запали в душу поета.

Своєрідним явищем романтичного українофільства була творчість польських авторів українською мовою. У польських інтермедіях і т. зв. "комедіях рибалтів" діючими особами часто є українські селяни, козаки. Пісні українських кобзарів, лірників залюбки служили в палацах численних короленят-магнатів і поміщиків. На тлі всіх цих романтичних пригод вирізняється магнат Вацлав Жевуський, який на зміну арабоманії захопився козаччиною і з "золотобородого еміра" перемінився на отамана "Ревуху". Він культивував у своєму маєтку складання пісень для козаків, залучивши до цього поетів Падуру і Комарницького.

Українською піснею і словом послуговувалися т. зв. балагульщики. Це був прояв поверхового українофільства 30-х — першої половини 40-х років XIX ст. серед шляхетської молоді на Київщині, Поділлі, Волині, зв'язаний з різними витівками і авантюрами. Ігноруючи великопанське товариство, його етику, балагули відзначалися вільною поведінкою, пиячили, бешкетували на ярмарках, ватарами розігружали на простих візках (звідси і назва "балагула" — жидівські візки з будкою, якими перевозили подорожніх), носили чудернацький одяг тощо. Центром балагульщини був Бердичів і його околиці. Така поведінка, була масовим явищем і, зрозуміло, знайшла відгуки і в тогочасній пресі. Одні трактували це як моральне звиродніння молоді (Ох, світ одноманітний — віками нічого не змінюється! — примітка наша), інші пов'язували з діяльністю політичних конспірацій. Хизуючись своїм демократизмом, балагули одягалися в селянський одяг і замість польської чи французької мов, які панували в іхньому оточенні, вживали українську мову, а під час своїх галасливих переїздів і ярмаркових забав любили співати українських пісень. Королем балагулів був Антін Шашкевич.

Головною фігурою в галузі творення українських пісень був Тимко Падура (1801-1871). Твори свої позначає Падура — "думи" і "українки". "Козаки українські", "Богдан Хмельницький", "Ян Сірко",

"Ян Мазепа", "Тетеря", "Гордієнко" — це його "думи", а "українки" — "Лірник", "Веслярі", "Козак", "Низовець" і т. д.

Як автори українських віршів відомі були також Ян Комарницький з Брацлавщини й Антон Шашкевич (1813-1880) з Поділля. Своєрідною і помітною постаттю серед польських літераторів, які писали українською мовою, є постать Спиридона Осташевського (1797-1875), автора віршованих казок "Півкопи казок..." (1850), родом з Київщини.

Останній розділ розповідає про українські фольклорні мотиви в прозі і драматургії доби романтизму.

Дослідники історії української літератури тепер що раз більше звертають увагу на потребу глибшого простудіювання українсько-польських літературних звязків.

Mazlakh Serhij and Shakhrai Vasyl'. ON THE CURRENT SITUATION IN THE UKRAINE. Edited by Peter J. Potichnyj. Introduction by Michael M. Luther. Ann Arbor, The University of Michigan Press, 1970. 220 + XXXIV pp.

Памфлет Мазлаха і Шахрая написаний 1919 року і це був перший вияв національного комунізму. 1967 р. він був виданий українською мовою в Нью-Йорку в видавництві "Пролог". На Україні памфлет цей заборонений.

У вступному слові М. М. Лютер коротко пояснює, як був написаний памфлет і яка була його доля, як цю працю переклали англійською мовою.

У кінці книжки даються докладні примітки (блізько 30 сторінок) до кожного розділу книги, англомовному читачеві це дуже помогає зrozуміти зміст книжки.

Війон Франсуа. ЖИТТЯ І ТВОРИ. Переклад, передмова і примітки Святослава Гординського. Мюнхен, "Сучасність", 1971. 144 стор.

Франсуа де Монкорб'є, відомий як Війон, народився в 1431 р., мабуть, в околиці Парижу. Він досить авантюрницьке життя. Після різних скандалів засуджений на вигнання з Парижу на 10 років і від цього часу (8 січня 1463 р.) слід по нему пропав.

Війон — один із більших ліричних поетів Франції. З погляду тематики, форми і поетичних засобів не він у поезію нічого такого, чого не можна б знайти у його попередників. Він своєю творчістю тільки завершив певну добу в поезії.

Що ж нового дав Війон? Він показав реальну сторінку людського життя з усіма його конфліктами. До Війона в 15 ст. поезія досягла вершин досконалості, але в ній відчувався відрив від реального життя. Поезія Війонова заповнена життєвими проблемами, від духовних до соціальних. Головною його зброяю була сатира, в якій він неперевершений майстер. При чому його

естетичний смак несхібний, не зважаючи на часті вульгаризми, що були для нього, в порівнянні з "солодкими" висловами попередників і сучасників, новим мистецьким матеріалом, з якого також можна творити високу поезію. Війон жив у добу звихнутих моральних вартостей. В університеті — в Сорbonі — були заворушення, як і в наші часи. Поезія Війона — це перехід від середньовіччя до ренесансу. Він поклав рівноважник між двома елементами: не душа проти тіла, а — душа і тіло.

С. Гординський дуже пильно слідкував за перекладами віршів Війона українською мовою. Не міг він встановити, чи перед 20-ми роками хтось їх перекладав. У рахубу міг би входити тільки В. Самійленко. В половині 20-х років переклав "Баляди про пань минулих днів" М. Рильський, вона мала увійти в антологію французької поезії, що її готували неокласики, але до друку не була допущена. С. Гординський ще в 30-х роках переклав три Війонових баляди, які були вміщені в збірці перекладів "Поети Західу" (1961). 1962 року в 1-му випуску збірника "Слово" (Нью-Йорк) з'явилися два дальші його переклади. У 500-річчя здогадної загибелі Війона (1463 р.) чотири Війонові баляди вмістив київський "Всесвіт" у перекладі Миколи Терещенка. 1967 року "Сучасність" надрукувала переклад С. Гординського Війонового "Малого заповіту", а "Слово", випуск 3-й за 1968 рік, три його переклади з Війона. 1968 року у ч. 12. "Всесвіту" вміщена початкова строфа "Великого заповіту" в перекладі Леоніда Первомайського.

Збірка, яку описуємо, є першим п'євним перекладом творів Війона українською мовою. Не ввійшли до неї поезії, писані злодійським жаргоном, бо їх тяжко перекладати навіть французьким письменникам на живу французьку мову.

Переклад із старофранцузької на українську сучасну літературну мову є досить складною справою. Наприклад, у "Баляді для його любки" поет кожен рядок закінчує словом на "р". Не дивується, коли перекладач каже, що перекладання таких речей стає ребусом.

Хоч переклад віршів Війона не легке діло, але С. Гординський сказав: "до відважних світ належить" — і переклав Війона.

А тепер слово за критиками.

Дарія СІЯК

Відкритий лист до Редакції "Новий Шлях" у Вінніпезі

МОВЧАТИ НЕ СМІЄМО!

Під таким заголовком помістив тижневик "Новий Шлях" (Н. Ш.), ч. 38, Вінніпег, субота, 16 вересня 1972, алярмуючу статтю, не підписану — отже редакційну, про загрозу —

"...намагань купки наших московофілів, тепер дещо перемальованих на модерно, створити організовану промосковофільську групу серед

нашої еміграції і при її помочі поширювати просоветську пропаганду..." (Н. Ш.).

Мова йде про нібито якусь "політичну нараду" (Н. Ш.), яка відбулася 10 серпня ц.р. в Мюнхені, в якій і я — названий анонімно як "один з відомих українських науковців, який теж із зовсім незрозумілих причин" (Н. Ш.) брав участь. Ця нарада —

"...до глибини стурбувала цілу нашу громадськість, викликала гарячі схильовані коментарі та заставила всіх поінформованих глибоко задуматися над поступками деяких людей і середовищ..." (Н. Ш.).

Одним із організаторів цієї "авантюри" (Н. Ш.) мав бути д-р Атанас Фіголь, "голова конгресу політичної думки" (Н. Ш.). Стаття б'є на сполох і перестерігає українське громадянство від грядущої небезпеки.

Читаючи те все, просто не хочеться вірити, що така провокація могла з'явитися на сторінках газети, що є виразником одного політичного і громадського середовища у Канаді. Залишаючи на боці розгляд мотивів, якими керувалася редакція "Н. Ш.", вміщуючи ці неправдиві інформації, хочу піти за закликом "мовчати не сміємо!" і — хоча мене в статті не названо — подаю до загального відома наступні факти:

Під час моєго перебування на викладах УВУ в перших днях серпня ц.р. до мене потелефонував д-р А. Білинський, що в переїзді через Мюнхен є д-р Тома Лапичак. Він хотів би стрінутися з деякими особами, і зі мною теж. Але його побут часово дуже обмежений і тому він просить, щоб я прийшов на спільну стрічку в редакції "Українського Самостійника", в четвер о год. третій по полуудні. Д-р Лапичак мій добрий знайомий ще з університету в Кракові, і я погодився.

У четвер 10 серпня по полуудні я стрінув д-ра Фіголя в приміщеннях УВУ й запитав його, чи й він їде на зустріч з д-ром Лапичаком. Відповідь була, що він не вибирається, але радо послухувати мені своїм автом, тим більше, що ми мали ще до полагодження деякі справи в місті. Ми вибралися втрійку (була ще одна особа), полагодили наші справи і щойно біля години п'ятої ми обидва зайдли до редакції "Українського Самостійника". Застали там кілька осіб у товариській розмові при каві. Розмова йшла на особисті, культурні і політичні теми. Ніякої доповіді д-ра Лапичака і найменшого натяку на характер нашої зустрічі як "політичної наради" (Н. Ш.) я не почув.

На підставі цих фактів стверджую:

1. Ні в якій "політичній нараді" 10 серпня 1972 "на Стакусі" (Н. Ш.) в Мюнхені я, а також д-р А. Фіголь, не брали участі. Це була звичайна в культурному світі зустріч знайомих людей. Треба дивуватися, що знаходяться в нас особи чи середовища, які приватні зустрічі людей стараються публічно дискредитувати, виставляючи їх, як "політичні наради" (Н. Ш.), і розправляються з політично немилими їм особами тенденційними і неправдивими вигадками.

2. Д-р Атанас Фіголь не був співорганізатором цієї зустрічі (як твердить "Н. Ш.") і не йому "удалося притягнути" (Н. Ш.) мене. Навпаки, я притягнув його.

3. Заміти, що їх редакція "Н. Ш." підносить проти заторкнутих осіб, є неправдиві. Вони приносять не тільки цим особам шкоду очернення, але найголовніше: таке легковажне і неперевірене вміщування того роду інформацій не менше, ніж "кагебівські начальнікі...", розбиває нашу громадськість з середини (Н. Ш.), — бо воно нищить взаємодовір'я і взаємопошану між нами, тобто базу всякої громадської співпраці.

Хочу вірити, що редакція "Нового Шляху" у Вінніпезі впала жертвою неправдивої інформації, скоче назвати її автора чи авторів і так направить — хоч якоюсь мірою — цю велику шкоду, що її цілій українській спільноті нанесла названа стаття.

Справді: *мовчали не сміємо!*

Сарсель, 29 вересня 1972.

(—) проф. д-р Володимир Кубійович

НАСЛІДУЙМО РОЗУМНИХ РИМЛЯН

З журналістичного обов'язку друкуємо листа нашого дописувача до ред. газети "Свобода". — РЕД.

Вш. пане редакторе "Свободи"! Тому, що Ваш часопис обслуговує все українське громадянство поза межами батьківщини сущє, незалежно до якої партії чи загумінку будь-хто належить, то я вважаю за доречне вдатися до Вас із цим листом, у якому хочу висловити привселюдно моє безмежне обурення з приводу "виступу" музики Валія Ємця.

Справа в тому, що в гетьман. часописі "Батьківщина" цей доволі підтоптаний пан Ємець, будучи досить поважного віку (82 р.!), ніяк не вгаває обкидати брудом ненависного йому "соціаліста" св. пам. С. Петлюру. Це він неодноразово робив і під своїм псевдом "Войнаренка Ост.", але останнім разом ("Батьківщ." ч. 7, 1972) він, уже відкинувшись забрало, — відверто кидає заневагу на Головного Отамана С. Петлюру та ще й тоді, коли почав "За здорові, а кінчив — за упокій".

Свого "дописа" Ємець почав із того, що хтось там підсунув йому "свиню" і замість назвати п. Ємця основником капелі бандуристів, назвав якогось Палатайка. Зрозуміла річ, неупереджена людина таку "помилку", може, й повинна члено виправити, подавши дійсні факти. Але п. Ємцеві "свербити" видно язик, і він всупереч розумним римлянам, які казали: "Про померлих згадаймо лише добре, або нічого" — і на цей раз (котрий уже!) знову копнув С. Петлюру (зо зла, що прогнав гетьмана Скоропадського) тим, що, мовляв, соц.-демократ Романченко висловився на адресу

Петлюри словами: "...мушу сказати, що серед бійськовиків урешті встановився такий погляд, що коли Гол. Отаман зі своєю "світою" іде на фронт, значить треба чекати якоїсь невдачі"...

Якби п. Ємець поважав принаймні себе і, по-даючи цей вислів Романченка, додав, що був далі сказав він, як ось: "Безумовно, осавули Гол. Отамана не мають в армії ніяких симпатій...", а потім ще й таке (далі!): "Верховний Головнокомандувач може бути й невійськовий, як наприк. Троцький у большевиків, але він мусить мати при собі відповідно підготовлених помічників", то зовсім би не потрібно було й згадувати про Ємцеве писаннячко.

На жаль, за 50 із гаком років п. Ємець і досі не вгамувався й, пересмікуючи дійсність, безупинно й зухвало клепає на всіми нами шанованого покійного Гол. Отамана С. Петлюру, щоб у цей спосіб сіяти бруд навколо імені Петлюри, забуваючи, що той бруд у тій таки мірі бруднить і того самого старого брудника.

Час би вже отямитися п. Ємцеві, хоч на старість!

Валко Рен—М.

НЕ ВИГАДКА, А ПЕРЕДВАЧЕННЯ

Літня людина, відірвавшись від телебачення, підходить до книжкової полиці й виймає пожовкого від давності рукописа. Дріжачими руками від хвилювання знаходить потрібну ій боківку рукопису й уважно читає:

"Залога ракети, що відлітала на Місяць, складається із трьох осіб. Корпус ракети був виготовлений із алюмінію й мав довжину 3,46 метра, вагу 5,347 кілограмів, швидкість лету 40.000 км. на годину".

За хвилину ця людина знову підійшла до телебачення: там лунала мова про лет космічного корабля "Аполон 8" в напрямі до Місяця. З апарату телебачення звучало: "На борту є три особи, довжина корабля становить 3,65 метра, вага — 5.621 кілограмів, швидкість лету — 38.720 км. на годину".

Старий рукопис був старічної давності, написав його Жюль Верн. Цей дуже знаний усьому світові письменник сливе науково передбачив, як виглядатиме ракета, що колись (тепер!) має летіти на Місяць.

Літня людина, що з винятковою зацікавленістю дивилася програму телебачення, була дуже близько споріднена з письменником Жюль Верном: це його онук — Жан Жюль Верн. Він дуже добре пам'ятає свого дідуся, який кілька десятиліть тому казав онукові:

"Збережи цього рукописа, Жане. Доживеш до часу, коли люди й справді полетять на Місяць, і тоді переконаєшся, що я не вигадував, а — передбачав!"

Валко Рен-М

СВЯТО ТРОЯНД І КВІТІВ

Концерт Піддуклянського українського народного ансамблю

Історія Піддуклянського українського народного ансамблю, як і історія українців Пряшівщини, виповнена славою і геройськими вчинками. Ніякі утиスキ споконвічних ворогів українського народу не зламали національного хребта нащадкам славних русичів.

Після другої світової війни розцвіло національне життя українців Пряшівщини. Постав цілий ряд укарінських культурних установ та організацій, як, наприклад, Об'єднання українських письменників, театр, музей, радіостанція, а поміж ними — славний український народний ансамбль "Дукля". І майже все це сконцентроване в м. Пряшеві.

Ансамбль постав у 1955 р., а з 1964 року почав відвувати турне по Франції, Західній і Східній Німеччині, Швейцарії, Англії, Італії Югославії, Угорщині, Польщі, ССРР. І хіба ж це не лицарство, коли 100.000 населення українців Чехо-Словаччини, за короткий час навчившись читати й писати по-своєму, змогло так уміло й так гідно репрезентувати нашу культуру в багатьох країнах світу? І це є доказом того, що доки живе наша пісня, живе й наш народ. Та, на жаль, цієї істини наши ультранаціоналісти не усвідомлюють. Вели ж бо вони відкриту кампанію проти концертів мистецьких колективів з України в своєму органі "Г. У.", а проти концертів ансамблю "Дукля" повели ще й шепотом.

Після успішних концертів по містах Канади і перед самим виїздом до США ансамбль "Дукля" загостив 28 вересня 1972 р. з чудовим репертуром і до Торонто.

Репертуар концерту був багатий. Склад колективу — 90 осіб. Мистецькі керівники: Меланія Немцова (хореограф), Юрій Цимбора (диригент хору), Ярослав Покорний (диригент оркестри), Йосип Фельба (директор і режисер).

Найуспішнішими були хореографічні картини, взяті з надрів багатого народного фольклору Закарпаття. Танці ставали екранами українських Карпат — з народнім побутом, з історією і з історіографією. Це були картини, які не одному "старозавітному" глядачеві сльози обличчя зрошували у тиші залі — красою Карпат із смерічками над потічком, пташками, Лісною, чи Мавкою. Це було попросту величаве Свято Русалі, свято троянд і квітів, яким наші предки відзначали зустріч весни з літом.

Почалося це свято "Подгалою" — гуральським танком з топірцем — символом особистої зброї й інструментом для домашнього вживання. Потім на зміну прийшов "Вербуньок" — хореографічна катрина угорських гусарів з часів 17-го сторіччя. А яким зворушливим був танок "Біла фантазія". Квітнучи коханням, жаданнями, мареннями, танцюристки сплели довгий вінок-ланцюг, яким і

зв'язували чудовий Карпатський первал, що зветься Дукля, хребти Карпатських гір. А коли прийшла і стала на стенді Марічка-Грембіта і згасло світло в залі, а з триметрової труби вирвався чистий звук туги і жалю, мислі принесли з далечі віків шалені будні повстань наших прапорів, які утверджували своє місце під сонцем без кривди і без зла.

Скрашували концерт і наші національні кольори та показ нашого кобзарського мистецтва. А от у голапкові порушені нашу традицію. Порушили саме те, що робить наш танець славним, величним і сutoукраїнським. Танцюється цей танок трьома кроками, а не двома, бож недарма кажуть наші люди, що й Бог любить трийцю. Та не аби яким дисонансом було й те, що український народний ансамбль розпочав свій концерт російською піснею "Какая прекрасная украинская ночь" з поеми "Полтава" Пушкіна. А це ж вина не колективу ансамблю... Цей прикрий вчинок дратував українського слухача, а декого, може, й знеохотив відвідувати концерти радянських колективів. Та все ж таки приїзд Піддуклянського українського народного ансамблю пісні і танцю був великою подією в Торонто. Понадшестисячна публіка захоплено реагувала на кожний виступ.

Іван ПИШКАЛО

Видавнича спілка "Нових днів" сердечно і широко вітає дорогоого Дмитра Варlamовича з шістдесятіллям і бажає йому довгих і плідних років наукової і творчої праці й дальших успіхів в редактуванні і розбудові нашого журналу.

Іван Ваць, голова
Василь Павлюк, секретар

"НОВІ ДНІ", листопад 1972

Ч И Т А Ч И П И Ш У Т Ъ

Вельмишановний Пане Колего!

Я одержав журнал за липень-серпень. Прочитав свої вірші і майже зімлів.

1) Перший вірш (1-й рядок 2-ї строфы) надруковано "Ні, прийшов я з Європи...", а потрібно — "Ні, прибуває я з Європи...", бо при всьому бажанні прийти з Європи в Америку не можна.

2-й рядок третьої строфы надруковано "Що, здавалося не камера — їдко в'язниця уся grimoty", а потрібно "Що, здалося, не камера..." (слово здавалося ламає ритм вірша).

2) Третій вірш виглядає так:

III

На дощі шахматній міняються фігури,
Мої міняються партнери: демонстрацій
Нових учасники; похмурий
Грабіжник банків; долярових махінацій

Черствий невдаха й наркоман; джентльмен
м'язистий
(До речі, вбивця полісмена) і веселі,
Близькі мені, немов брати, контрабандисти —
Майстри в портах не однієї каруселі;

I тихий негр, що думав Статую Свободи
В повітря висадить... Вони, з коментарями
Життя сприймаючи, кепкують із нагоди
Залізо й цемент гріти власними тілами.

Це хтось із них лишив слова своєї сили
На стінах камери: "Не ми, а ви бандити!"
"Ми люди, наші матері так говорили!"
"Вбивайте тіло наше, дух наш вам не вбити!"

Так виглядає вірш, а що Ви чи хто там, зробили з нього? Прочитайте. Надрукуйте іще раз цей вірш.

3) Найголовніше ж — місце і дати написання віршів. Писались вірші у в'язниці і я подав: "В'язниця, 19/VIII 1968 і січень 1972". Навіщо Ви (чи хтось) викреслили слово в'язниця і замість дати подали лише місяць? Для Вас це нішо, а для мене справа принципової важги...

Із щирим, дружнім привітом

Петро Карпенко-Криниця

**

Просимо автора й читачів вибачити за ці прикрі недогляди й перекручення, що сталися не з нашої вини в останній фазі процесу друкування журналу. Як відомо, головний редактор і майже всі члени редакційної колегії "Нових днів" живуть далеко від Торонто й не мають можливості допильнувати другу коректу та процес друку в друкарні.

Слово *в'язниця* секретар наш викреслив самочинно, щоб не мати можливих закидів (секретар редакції був відповідальним за випуск "Н. Д." за липень-серпень — за відсутністю редактора). Зрештою, вірші говорять самі за себе про те, де вони були написані.

Редакція

**

Вельмишановні Панове!

Вибачте, що знову плюю носа не до свого діла. але затривожила мене одна справа. В останніх числах "Н. Д." вміщено загадки про прихильників нової віри Даждьобога... Знову ж у ч. 5 "Голос Даждьобичів" (за тривень) написано, що на нараді в них був присутній "відомий редактор I. Пишкало". Скажіть, будь ласка, яка це нечиста сила його туди понесла?...

Не гнівайтесь, але мені таки залежить на тому, щоб на "Н. Д." не вішали собак!

З пошаною

M. Г-в, Вінніпег

**

Шановний Дмитре Варлаамовичу,

Липнево-серпневі "Н. Д." отримав 25 липня а потім — тяжко й писати — надійшли аж 26 вересня. Отже, битих два місяці — ні слуху, ні духу, і я вже почав хвилюватись та думати: а чи не капут знову загрожує їм?

Та ось вересневе число "Н. Днів" принесло, що справа "Н. Днів" прямує твердою стежкою. Ну, я і зрадів. Особливо тієї радості мені надав Ваш репортаж каліфорнійський. Отож прислів'я — "вовка ноги кормлять" — справджується і на розбудові "Н. Днів". Не буду Вас поучати, бо Ви і самі бачите, що треба безнастянно відвідувати скупчення наших людей...

Ото я і надумав — а чи не взяли б Ви на чергу відвідини Бельгії та познайомились з нашою "татарвою"?! Певен, що коли б і не знайшлися у нас Кулагини, то подвоївся б список передплатників "Н. Днів". А втім розумію, що Ваша візита до нас є утопія. А в завершення цього листа подаю адреси 2-х патріотів, яким висилайте "Н. Дні".

З пошаною до Вас Ів. Левко

Льєж, Бельгія.

СРІБНИЙ ЮВІЛЕЙ ДУХНАІВ

30 вересня 1972 р., у залі катедри св. Володимира, діти, друзі та знайомі відзначили срібний ювілей Катерини й Миколи Духнаїв.

Ювіляти — батьки кралі нашого журналу "Нові дні" — добре відомі українській громаді Торонто: скрізь і всюди їх можна побачити на тій або іншій громадській праці. Діти їхні, Валя і Віктор, теж належать до активу ОДУМ-у. Тому їхнє свято пройшло величаво, а ювіляти були належно вшановані великою присутністю. На святі не забули й про пресу. Одумівки Маруся Баран і Оля Литвинчук провели збірку. Зібрану суму — 58 доларів — поділили так: "Новим днем" і "Молодій Україні" — по 20 дол., а "Українським вістям" — 18 дол.

Ювілятам бажаємо міцного здоров'я, багато років жити та бути й далі такими ж добрими патротами — прикладом для інших!

З НОВИХ АФОРІЗМІВ

Немає милішого фізичного тепла за тепло своєго власного тіла, а милішого духового тепла за тепло материнське.

Ніщо так не втішить людину, як виявлене до неї щире душевне тепло іншої людини, особливо тоді, коли вона його потребує.

Кожна людина, в яких би умовах вона не жила, завжди знаходить у чомусь задоволення.

У житті окремої людини складається іноді так, що вона буває щасливою лише уві сні.

У поводженні людини з іншими людьми потрібна більша обережність, ніж у піклуванні немовлятком.

Іноді буває так: чим більше людина ганить ворога, тим віданіше служить йому.

Кожний у житті тримає себе так, як він про себе думає.

Гумер — найуніверсальніший елемент духової природи кожної без винятку людини, що потребує сміху, як дитина солодкої цукерки.

Людина дрібна, якщо вона необ'єктивно цінить вартості тих, що без оліви дотикаються до неї.

Подав Г. О. Діброка

ПОРАДИ ЛІКАРЯ

УЧИТИСЯ ВОЛОДІТИ СОБОЮ

Емоції. Що це таке? Емоції — це радість і горе, впевненість у собі і відчай, щастя і туга, любов і ненависть. Не викликає сумніву, що саме позитивні емоції — запорука доброго настрою, підвищення продуктивності праці, високої працевдатності. Негативні ж емоції, навпаки, викликають депресію, різні хвороби, скороочують вік людини.

Ось чому так важливо володіти собою. Кожному бажано було б знайти "ключ" до своїх емоцій, навчиться підтримувати в собі хороший настрій.

Взаємна ввічливість, уміння пожартувати, підбадьорити товариша, охайній зовнішній вигляд — все це породжує позитивні емоції. А саме вони підвищують тонус кори головного мозку, мобілізують життєво важливі функції організму, активізують і нормалізують нервово-ендокринну систему. Увага друзів і рідних, затишок і комфорт поліпшують, наприклад, настрій хворого, відволяють його увагу від думок про хворобу чи каліцтво, піднімають опірність організму.

Нині часто говорять про автогенне тренування, своєрідну "психічну гімнастику", зокрема, лікар-психіятр В. Леві в своїй книзі "Поповання за думками". Суть цієї гімнастики полягає в тому, що людина, виконуючи серію певних вправ із закритими очима, переконує себе в тому, що вона сильна, здорована, весела, і... поступово стає такою.

Джерелом емоцій є навколоїши дійсність. Предмети, що оточують нас, явища повсякденного життя постійно впливають на наш настрій.

Один психолог говорив, що здоров'я входить в організм через очі. А кінорежисер О. Довженко нагадував нам, що кольори існують для того, щоб милувати око людини. Вони є одним із важливих засобів облагороджування умов праці на виробництві і відпочинку в домашніх умовах.

Згадаймо, який приємний настрій викликає прогулянка в квітучому лузі, на березі річки, в парку.

Мистецтво викликає і виховує наші емоції. А виховання емоцій — це вміння переборювати негативні емоції, або тимчасово послаблювати їх, уміння володіти своїми почуттями.

Видатний фізіолог І. М. Сєченов дійшов висновку, що гальмування, зовнішні прояви якого — пригніченість, апатія, пасивність, у корі мозку виникає при зустрічі двох збуджень. Отже, в момент дії негативних подразників треба шукати позитивні емоції, такі спонукання, які б виявилися сильнішими від попередніх за своїм значенням та соціальним змістом. У кожного з нас в душі є свій "недоторканий запас" спогадів про кращі хвилини життя. Якщо не забувати про них, кликати при потребі їх на допомогу, то в нещасливий день на вашому внутрішньому небосхилі обов'язково вигляне сонечко.

У кожної людини завжди має бути емоційно наснажений інтерес до чогось великого, соціально повноцінного.

М. Коструба,
лікар-психоневролог

ПЕРША УКРАЇНСЬКА ОПАЛОВА ФІРМА
FUTURE FUEL OIL LTD.
and
SERVICE STATION

24-годинна, солідна і скора обслуга
чищення і направа "форнесів" безоплатно.

945 Bloor Street W. — Toronto, Ontario
Office: 536-3551 — Nights: 762-9494

КУПІТЬ ЦІ КНИЖКИ!

М. Ю. Брайчевський, "ПРИЄДНАННЯ ЧИ ВОЗ-З'ЄДНАННЯ, критичні зауваги з приводу однієї концепції".

Книжка написана сучасним українським радянським істориком.

Ціна: 2.00 дол.

Іван П. Багряний, "ЛЮДИНА БІЖИТЬ НАД ПРИРВОЮ".

Ціна: 6.00 дол.

Василь І. Гришко, "ТРЕТЬЯ СИЛА, ТРЕТИЙ ШЛЯХ, ТРЕТЬЯ РЕВОЛЮЦІЯ".

Ціна: 1.50 дол.

Василь Іванис, "ДО ПРОБЛЕМИ КАВКАЗУ".

Ціна: 0.70 дол.

"ПРОГРАМОВІ ДОКУМЕНТИ ДЕМОКРАТИЧНОГО РУХУ В РАДЯНСЬКОМУ СОЮЗІ".

Політичні документи боротьби за свободу людини й народів Радянського Союзу.

Ціна: 1.50 дол.

Олена Куріло, "УВАГИ ДО СУЧASНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ".

Ціна: 2.00 дол.

Анатолій Юриняк, "ЗАСОБИ І СПОСОБИ ПОЕТИЧНОГО ВИСЛОВУ".

Ціна: 1.00 дол.

Книжки замовляти в адміністрації
"Нових днів".

УВАГА!

УВАГА!

ЧИТАЧІ В ТОРОНТО

ЗАМОВЛЯЙТЕ ОПАЛОВУ ОЛИВУ

В УКРАЇНСЬКІЙ ФІРМІ

ALASKA FUEL
LIMITED

425 Jane Street — Toronto 9

Нашим клієнтам безплатно чистимо печі й гарантуємо безплатну цілорічну обслугу печей.

НАШ ТЕЛЕФОН: 766-3040

ШКІЛЬНІ ПІДРУЧНИКИ

для всіх українських шкіл на еміграції:

1. **Л. Деполович**

БУКВАР

Десяте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.50 дол.
в Англії — 55 шіл., в Австралії — 1.50 дол.

2. **Петро Волиняк**

КИЇВ

Читанка для 3-ої кляси

Четверте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.50 дол.
в Англії — 55 шіл., в Австралії — 1.40 дол.

3. **Петро Волиняк**

ЛАНИ

Читанка для 4-ої кляси

Четверте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.50 дол.
в Англії — 55 шіл., в Австралії — 1.40 дол.

4. **Петро Волиняк**

ДНІПРО

Видання друге

Підручник з історії української літератури і хрестоматія

Сдиний на еміграції підручник такого типу
Книжка ілюстрована

Ціна: у Канаді і США — 2.00 дол.
в Англії — 75 шіл., в Австралії — 1.80 дол.

5. **Петро Волиняк**

ЗАПОРІЖЖЯ

Читанка для 5-ої кляси

У цій книжці багато історичних оповідань

Ціна: у Канаді і США — 1.80 дол.
в Англії — 75 шіл., в Австралії — 1.60 дол.

6. **Петро Волиняк**

ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

Друге видання

У книжці багато ілюстрацій, карт тощо

Ціна: у Канаді і США — 2.00 дол.
в Англії — 75 шіл., в Австралії — 1.80 дол.

7. **Дмитро Кислиця**

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, ч. 1

Фонетика й морфологія

Шосте видання

Ціна: у Канаді, США і Австралії — 2.75 дол..
в Англії — 100 шіл.

8. **Дмитро Кислиця**

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, ч. 2

Синтакса. Третє видання. Ціна \$2.50

Замовляти в "Нових дніях". Школам і книгарням та церковним громадам — знижка.

Second Class Mail Registration
Number 1668
If not delivered please return to:
N O W I D N I
28 Northcliffe Blvd.
TORONTO 4, ONT., CANADA

”УКРАЇНСЬКА КНИГА“

п р о г о л о ш у є

ВЕЛИКИЙ ВИПРОДАЖ КНИЖОК І ГРАМОФОННИХ ПЛАСТИНОК

33Д-02820-21(a) Калачевський М. Українська симфонія. 12-цалева.

Ціна \$3.50

33Д-017885-86(a) Співає державна заслужена капеля бандуристів

Укр. РСР. Реве та стогне Дніпр широкий. Мелодія Крижанівського, слова Т. Шевченка. Віночок з українських народних пісень Ой з-за гори, з-за лиману, черевички мої. Д. Петриненко. Дивлюся я на небо, народна пісня, слова М. Петренка, Б. Гмира. Пісня Кобзаря, М. Вериківський — Т. Шевченко. Зіронька, Донецька.

В. Верменич - М. Чернявський. Вареники. С. Сабадаш - І. Кутень. Сходить сонце за горою, місяць на небі Б. Гмира. Та туман яром котиться. Б. Гмира. Засвистали козаченки. І. Козловський. 12-цалеві.

Ціна \$3.50

33Д-024913-14(a) Дмитро Гнатюк співає українські пісні.

Гуде вітер (М. Глінка - В. Забіла). Дивлюсь я на небо. (В. Заремба - М. Петренко) Ой під Вишнею, пісня з опери "Наталки-Полтавки" (М. Лисенко). Гей Іване, Іване, чуєш, брате мій. Ти сказала, прийди, прийди, укр. нар. пісні. Ой чого ти, дубе (К. Стеценко, слова народні). З сиром пироги, укр. народна пісня. Черемшина (В. Михайллюк - М. Юрійчук). Летять, ніби чайки (Ю. Рожанська - Л. Рева). Неспокій — В. Верменич - Д. Луценко). Ясени (О. Білаш - М. Ткач). Треба'йти до осені (О. Білаш - Пушкін), 12-цалева. Ціна

3.50

33Д-027543-44(a) Симфонія № 1, Г. Майборода, Симфонія № 2,

12-цалева. Ціна 3.50

33Д-029389-90(a) Державна академічна хорова капела Укр. РСР

"Думка". Художній керівник і диригент М. Кречко. Ой ходить сон коло вікон.

Кулик чайку любив. Пісня про Байду. Шум. (обр. О. Кошиця). На вулиці скрипка грає (Обр. О. Кошиця). Мала мати одну дочку. (Обр. М. Леонтовича). Ой з-за гори кам'яної. Козака несуть. (Обр. М. Леонтовича). Лъодолом (М. Леонтович - В. Сосюра). Піють півні. Гра в зайчика. Пряла. Дударик. Щедрик. (Обр. М. Леонтовича).

12-цалева. Ціна 3.50

33СМ-02619-20(a) Буковинський ансамбль пісні і танцю.

Ранок верховини (А. Кущіренко - В. Колодій). П'еса для сопілки (Л. Затулowsький). А коник чорненький (обр. А. Кущіренка). Кажуть — стукай (Буєвський Б.

— Коломієць В.). Запали очі зорями (А. Кущіренко - М. Бакай). Коломийки.

Зореслава. А. Кущіренко - І. Кутень) Козак — танець (Ю. Блищук). Ой дуб-дуба (нар. пісня в обр. М. Ракова). Зна-

йшла собі легіння (закарпатська нар. пісня) Стелися, барвінку, сучасний весільний обряд (за нар. мотивами, обр. А. Кущіренко). 12-цалева. Ціна 3.95

C-01717-18 Державний український нар. хор ім. Г. Верськови.

Реве та стогне Дніпр широкий. Заповіт. Дударик. Чуеш, брате мій. Павочка

ходите. У Києві-граді. Києве мій. (І. Шамо — Д. Луценко). Степом, степом. (А. Пашкевич - М. Негода). Закувала та сива зо-

зуля (муз. ісл. П. Ніщинського). Лелеченьки (О. Білаш - Д. Павличко). Зачарозана

Десна (І. Шамо - Д. Луценко). 12-цал. Ціна 3.95

33Д-21237-38(a) М. Лисенко. Пан Коцький. Дитяча комічна опера з

5-ти діях. 10-цалева. Ціна 2.50

УВАГА: До замовлень на одну пластинку прислати \$0.50 на поштову оплату і 5% податок в Онтаріо.

ПРИГАДКА: Фірма має великий вибір дитячих шкільніх підручників та різних книжок для виховання наших дітей. — Крамниця до Ваших послуг.

UKRAINSKA KNYHA

1162 Dundas Street West
Toronto 3, Ontario, Canada
Tel.: 532-8928